

Företagsekonomiska institutionen
**EKONOMIHÖGSKOLAN VID
LUNDS UNIVERSITET**

Magisteruppsats
Januari 2002

*Miljöredovisning i svenska
börsnoterade företag år 2000*

Handledare
Fredrik Ljungdahl

Författare
Camilla Björk
Lislott Borglin

Sammanfattning

Titel:	Miljöredovisning i börsnoterade företag år 2000
Ämne:	Magisteruppsats i företagsekonomi 10 poäng
Författare:	Camilla Björk och Lislott Borglin
Handledare:	Fredrik Ljungdahl
Syfte:	Vi avser att beskriva och analysera svenska börsföretags miljöredovisning i monetära termer i årsredovisningar och miljöredovisningar avseende räkenskapsåret 2000. Vi kommer också att jämföra företagens definitioner med EG-rekommendationens samt analysera förutsättningarna för EG-rekommendationen att bidra till en mer jämförbar miljöredovisningspraxis.
Metod:	För att på bästa sätt kunna uppnå syftet med uppsatsen har vi använt oss av en kvalitativ metodansats.
Slutsatser:	<p>Av undersökningens totalt 72 företag har 62 företag miljöinformation i sina årsredovisningar och separata miljöredovisningar. Tidigare studier har visat att förekomsten av miljöinformation i företagens årsredovisningar i hög grad fokuserar på allmän miljöfakta och endast ett fåtal företag redovisar finansiella fakta. Vår undersökning visar att svenska börsföretag till övervägande del redovisar miljöinformation och att mer än en tredjedel, totalt 26 företag, redovisar miljö i monetära termer. Detta visar på att företagen idag både redovisar miljöinformation i större utsträckning och att allt fler företag använder sig av monetära miljöbegrepp.</p> <p>EG-rekommendationen bidrar inte till några direkta nyheter för en mer jämförbar miljöredovisning. Men genom att samla information om hur företagen ska värdera och redovisa miljötransaktioner och att definiera miljöutgifter anser vi att den bidrar till en ökad jämförbarhet. Då rekommendationen också avser en utökad upplysningsplikt i förvaltningsberättelsen bidrar den även i det avseendet till en jämförbar miljöredovisning.</p>
Nyckelord:	Miljöredovisning, Monetära termer, Miljöinvestering, Miljökostnader, Miljöförpliktelser, Miljöintäkter och besparingar

FÖRORD

Vi vill tacka vår handledare, Fredrik Ljungdahl för de råd och den vägledning vi erhållit under uppsatsens gång.

Tack

Camilla Björk

Lislott Borglin

Innehållsförteckning

1 Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Problemdiskussion	7
1.3 Syfte och avgränsningar.....	9
1.4 Disposition	10
2 Metod	11
2.1 Perspektiv.....	11
2.2 Datainsamling	11
2.2.1 Dokumentstudier	11
2.2.2 Litteraturstudier	12
2.3 Tillvägagångssätt	13
2.3.1 Val av metod.....	13
2.3.2 Kartläggning av årsredovisningarna och separata miljöredovisningar .	14
2.4 Kvaliteten på uppsatsarbetet	16
2.4.1 Objektivitet	16
2.4.2 Validitet	17
2.4.3 Reliabilitet	18
2.4.4 Källkritik.....	18
3 Företagens ansvar mot samhället och dess intressenter	20
3.1 Legitimitet.....	20
3.2 Intressentteori.....	21
3.3 Aktieägarvärde.....	23
4 IASCs referensram	26
4.1 IASCs referensram –uppkomst, innehåll och syfte	26
4.2 Ramverkets grundläggande antaganden	27
4.3 IASCs kvalitativa egenskaper	27
4.4 Definitioner	29
5 EGs rekommendation	31
5.1 Bakgrund och syfte	31
5.2 Räckvidd	32
5.3 Definitioner	33
5.4 Redovisning och värdering	34
5.5 Rekommendationens bidrag till en mer jämförbar miljöredovisning	42
6 Begreppsdiskussion	44
6.1 Definitioner av monetära termer i miljöredovisning	44
6.1.1 Miljötillgångar och investeringar	45
6.1.2 Miljökostnader.....	46
6.1.3 Miljöförpliktelser.....	46
6.1.4 Intäkter, miljöintäkter och besparingar.....	48

7 Miljö i förvaltningsberättelsen.....	49
7.1 Inflytande på svensk lagstiftning	49
7.2 Miljöbalken (1998:808)	50
7.3 ÅRL (1995:1554) 6:1 och BFNs tolkning (U98:2)	50
8 Miljöredovisning i svenska börsnoterade företag	52
8.1 Sammanfattning av undersökningen, i stora drag	52
8.2 Miljöinformation i förvaltningsberättelsen	53
8.3 Miljö i monetära termer	56
8.3.1 Miljöinvesteringar	56
8.3.2 Miljökostnader	60
8.3.3 Miljöförpliktelser	63
8.3.4 Miljöintäkter och besparingar	67
8.4 Samhällsansvar i företagen	69
9 Slutsatser	71
9.1 Förslag till vidare studier	72
Källförteckning.....	73

Bilagor 1a och 1b

1 Inledning

Västvärlden har länge utnyttjat jordens resurser på ett alltför kortsiktigt sätt genom att exploatera jordens begränsade tillgångar, som till exempel fossila bränslen. Växthuseffekten och en uttunning av det skyddande ozonskiktet i atmosfären är en följd av denna utveckling. Vidare har utsläpp i luften bidragit till försurning av mark och vatten. (Larsson 1997) Insikten och förståelsen för dessa effekter har ökat bland företagens¹ intressenter, vilket får till följd att allt fler företag mer eller mindre anser sig tvingade att redovisa sitt miljöarbete. Viktiga aspekter är hur företagets produkter och tillverkningsprocess påverkar miljön samt hur företagets miljöarbete påverkar företagets framtid. Intressenterna är allt från närboende som påverkas av ett företags utsläpp till finansärer som kräver en rättvisande bild av företaget för att en fortsatt kredit ska beviljas.

1.1 Bakgrund

En varaktigt hållbar utveckling är ett självklart diskussionsämne idag. Vårt framtida arv till kommande generationer blir allt mer relevant och miljöaspekterna fokuserar idag på en hållbar utveckling. Hållbar utveckling är ett begrepp som härstammar från en FN-rapport, "Vår gemensamma framtid", från 1987 och innebär att dagens behov ska tillgodoses utan att äventyra kommande generationers förmåga att klara av sina behov. När företagen redogör för sina miljöaspekter genom miljöredovisning skapas det förutsättningar för samhället att kontrollera hur företagen bidrar till en mer hållbar utveckling. (Bergström m fl 1998)

Det var först i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet som miljöredovisningen började bli intressant, men främst då i forskningssammanhang (Bergström m fl 1998). Under det senaste decenniet har miljöredovisningen blivit mer uppmärksammas och det har blivit vanligare att företagen redovisar miljöinformation. Anledningen till varför företagen under de senaste tio åren redovisar miljö i större utsträckning än tidigare är enligt tidigare studier bland annat det externa trycket från miljögrupper och krav från kunder. (Ljungdahl 1999) Företagen har samhällsansvar för sin verksamhet och det är viktigt att företagen anpassar sig till de krav som bland annat företagets finansiella intressenter har, för att uppnå legitimitet. Ytterligare en orsak till varför fler företag informerar om sitt förhållande till miljön är att kostnaderna för den verkan som företagen har på miljön har tilltagit kraftigt. Detta har fått till följd att företagets miljöinformation anses vara relevant både internt för beslutsfattare och externt för intressenterna som vill kunna utläsa företagets ansvar. Samtidigt som företagets miljökostnader har ökat har kostnaderna för att ta fram den miljöinformation som ska redovisas minskat. (Schaltegger & Burritt 2000) Här

---

¹ I uppsatsen har vi valt att använda ordet företag synonymt med aktiebolag och koncern.

menar författarna att då företagen idag lämnar obligatoriska rapporter till olika myndigheter, beroende på vilket land de verkar i, finns stor del av miljöinformationen redan framtagen.

De legala krav i Sverige som reglerar vilken information om miljön som ska rapporteras, beskrivs i årsredovisningslagen och i miljöbalken. I ÅRL 6:1 finns lagstadgat krav på att företagen ska lämna upplysningar om påverkan på miljön i förvaltningsberättelsen. I miljöbalken stadgas det bland annat att företag som bedriver miljöfarlig verksamhet har tillstånds- och/eller anmälningsplikt. I samma lag, MB 26:20, anges att företagen är skyldiga att lämna en miljörapport årligen till tillsynsmyndighet, om de är tillstånds- eller anmälningspliktiga. I miljörapporten ska de åtgärder som har vidtagits för att uppfylla villkoren i ett tillståndsbeslut, samt resultaten av dessa åtgärder redovisas. De företag som väljer att redovisa miljön utöver dessa krav, gör det på frivillig basis.

1.2 Problemdiskussion

Miljöredovisning är en del av den externa redovisningen och riktar sig till intressenter både inom och utanför företaget. Syftet med den externa redovisningen är att den ska ge en rättvisande bild av företaget, så att intressenter kan använda informationen för att skapa sig en uppfattning om hur de ska förhålla sig till företaget. Några av de viktigaste egenskaperna för redovisningsinformation är att den ska vara jämförbar, relevant och tillförlitlig. För att miljöredovisningen ska kunna uppfylla dessa krav är det viktigt att företagen, ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, redovisar vilka framtida miljöåtaganden de har. Miljöfrågorna medför också i allt större utsträckning finansiella konsekvenser för företaget (Ljungdahl 1995a). Genom exempelvis påtryckningar från myndigheter uppstår behov av nyinvesteringar i miljövänlig teknik. Därför blir det också allt viktigare för en placerare eller kreditgivare att ta hänsyn till företagets påverkan på miljön. (Ljungdahl 1995a)

Rådande redovisningsrekommendationer och lagstiftning gäller även för miljöredovisning, men det råder stor förvirring om hur exempelvis miljöskulder ska definieras, mätas och redovisas på ett relevant och tillförlitligt sätt. Det är svårt för företagen att avgränsa vad som kategoriseras som miljöinvestering, miljökostnad, miljöskuld eller miljöintäkt. Då det är långt ifrån vedertaget att företagen redovisar miljö i monetära termer, komplicerar det intressenternas bedömning av företagets framtida miljöåtaganden, som till exempel avsättningar för framtida miljökostnader. Företagens miljöåtaganden får inte enbart negativa konsekvenser för företaget i form av kostnader, utan de kan också påverka företaget positivt. En investering vars syfte är att reducera föroreningar kan kanske i vissa fall leda till en ökad goodwill (Jakobsson & Jakobsson 1998).

Det finns ett behov av en harmonisering av upplysningar beträffande miljöaspekter. Detta visas i ett flertal undersökningar som gjorts under 90-talet. Ljungdahl (1995a) företog en undersökning av svenska börsföretags miljörapportering i årsredovisningar 1990-93, där avsikten var att utföra en kartläggning av aktuell praxis. Studierna visade att det var relativt få företag som miljöredovisade i början av 1990-talet, men att allt fler började med detta under

1992 och 1993. Miljöinformation av monetär karaktär var dock relativt sällsynt. En annan studie av svenska företag gjordes 1994, vid Uppsala Universitet, där redovisning av miljö i monetära termer undersöktes. Studien omfattade nio företag, varav flertalet idag är noterade på A-listan. Studien visade att på grund av ett ökat miljöintresse från intressenternas sida, började företagen i allt större utsträckning arbeta mot en mer miljövänlig teknik. Av resultatet i studien kan utläsas att företagens miljöredovisning visade sig innehålla mer kvalitativ information än kvantitativ. Vidare menar författarna att konsekvenserna av företagens miljöpåverkan bör redovisas i monetära termer för att uppfylla kravet om jämförbarhet. Miljöinformationen bör vara lika användbar för de finansiella marknaderna som ska kunna fatta sunda beslut som för företagens egna investeringsbeslut. (Carle & Rolén 1995)

Debatten om miljöredovisning i monetära termer fortsatte 1996 i en artikel i *Balans*, skriven av Fredrik Ljungdahl. Ljungdahl (1996) menar att det finns många faktorer som påverkar företagens val av miljöredovisning i monetära termer. Vidare hänvisar han till undersökningar som utförts av både svensk och internationell miljöredovisning, där det konstaterats att mängden miljöinformation, i företagens finansiella rapporter ökat explosionsartat. Mängden miljöinformation tillsammans med en olikartad utformning och typ av verksamhet, gör det svårt för läsaren att bedöma och jämföra olika årsredovisningar. Ytterligare en svårighet är att det inte råder en gemensam uppfattning om vad miljöinformationen egentligen ska användas till. För att öka jämförbarheten föreslås en samordning av miljödefinitioner. (Ljungdahl 1996)

Internationella studier visar samma problematik. En studie i Spanien under 1992-94 visade att företagen i huvudsak rapporterade allmän fakta och en mycket begränsad användning av miljöinformation i monetära termer. Det konstaterades samtidigt att det inte var någon skillnad mellan företag med ett spanskt moderbolag och företag med utländska moderbolag. (Moneva & Fernando 2000)

Studierna ovan visar att det finns brister beträffande den monetära redovisningen av miljön för svenska börsnoterade företag. Många av de stora svenska börsföretagen bedriver verksamhet med miljöpåverkan och borde därför också redovisa sina miljöaspekter. Då dessa företag är utsatta för medias strålkastare och ofta kan anses som trendsättare, är intresset stort att de redovisar på ett jämförbart sätt. För att en ökad jämförbarhet mellan företagen ska uppnås bör företagen utforma sin miljöredovisning likartat, genom att använda sig av samma eller snarlika definitioner. Med anledning av detta har EG kommissionen publicerat en rekommendation om "Redovisning, värdering och lämnande av upplysningar när det gäller miljöaspekter i företagets årsbokslut och förvaltningsberättelser" som utkom den 30 maj år 2001. Rekommendationen är en av få som inriktar sig på redovisning av miljöinformation i monetära termer. Vidare har rekommendationen sin utgångspunkt i IASCs referensram för kvalitativa kriterier. EG-rekommendationen omfattar bestämmelser för redovisning, värdering, lämnande av upplysningar när det gäller miljöutgifter, miljöförpliktelser och miljörisker samt tillhörande tillgångar som kan påverka företagets finansiella ställning och resultat. Kommissionen ger också förslag på vilken miljöinformation som företagen bör redovisa i förvaltningsberättelsen.

Då denna rekommendation är ny för i år och behandlar miljön ur ett finansiellt perspektiv, vill vi undersöka om den kan vara av värde inför en harmonisering av definitioner. Rekommendationen vänder sig till EUs medlemsländer, men då det endast är en rekommendation är inte länderna tvungna att följa den. Enligt redovisningsansvarig på justitiedepartementet har riksdagen ännu inte vidtagit några åtgärder för att svenska företag i framtiden ska följa rekommendationen. Motiveringen till detta är att rekommendationen endast är ett slags förklaring av hur EG kommissionen tycker att fjärde och sjunde bolagsrättsdirektiven ska tillämpas. Direktiven är redan införlivade i svensk lagstiftning, vilket betyder att företagen är skyldiga att följa dem. Dock överväger justitiedepartementet fortfarande om några åtgärder beträffande rekommendationen ska vidtas.

Ovanstående problemdiskussion har gjort oss nyfikna på hur företagen redovisar miljö i monetära termer idag och vi avser att besvara följande frågor inom ramen för uppsatsen:

- Vilka svenska börsnoterade företag redovisar miljö i monetära termer och på vilket sätt redovisas de?
- I vilken utsträckning stämmer svenska börsbolags miljöredovisning överens med EG-rekommendationen?
- Kan EG-rekommendationen bidra till en mer jämförbar miljöredovisning?

1.3 Syfte och avgränsningar

Vi avser att beskriva och analysera svenska börsföretags miljöinformation i monetära termer i årsredovisningar och separata miljöredovisningar avseende räkenskapsåret 2000. Vi kommer också att jämföra företagens definitioner med EG-rekommendationens samt undersöka om den kan bidra till en mer jämförbar miljöredovisning.

Då rekommendationen inte är i bruk i Sverige är det svårt att dra några slutsatser beträffande dess bidrag till en ökad jämförbarhet i praktisk mening. De åsikter vi för fram är mer av den karaktären att vi vid en jämförelse med företagen endast kan avgöra hur lätt eller svårt det är för företagen att anpassa sig till rekommendationen. När vi arbetar med rekommendationen poängterar vi även de bidrag eller nackdelar som vi anser att den för med sig.

Vi har valt att inte avgränsa oss till endast de företag som troligtvis har större miljöpåverkan än andra, för att undersöka A-listan som helhet och se om exempelvis även tjänsteföretag redovisar miljöinformation. A-listan bestod den 30 oktober år 2001 av 72 företag. Därtill har vi valt dessa företag eftersom vi förväntar oss att de stora börsnoterade företagen utformar årsredovisningarna på ett professionellt sätt och dessutom skapar god redovisningssed. Företagen som är noterade på A-listan anses också vara de som till störst del redovisar den frivilliga miljöredovisningen och miljöinformation i monetära termer. Därför har vi valt att inte ta med företag från övriga börslistor. För att få hög aktualitet väljer vi årsredovisningarna avseende år 2000.

1.4 Disposition

Kapitel 1 Inledning

I det första kapitlet vill vi åskådliggöra den bakomliggande problematiken för vad vår uppsats ska handla om. Därför beskriver vi kort bakgrunden innan vi går in på en problemdiskussion som mynnar ut i en problemformulering. Syftet med uppsatsen och avgränsningar förtydligas kortfattat efter problemformuleringen.

Kapitel 2 Metod

I det andra kapitlet beskriver vi tillvägagångssättet för arbetet. Vi redogör bland annat för urval, perspektiv, datainsamling och källkritik. I detta kapitel presenteras också hur den modell som vi har använt oss av vid granskningen av vårt insamlade material har konstruerats.

Kapitel 3 Företagens ansvar mot samhället och dess intressenter

I detta kapitel presenteras de teoriansatser vi anser är aktuella för vår uppsats. Teorierna hjälper oss att förstå företagets agerande. Vidare presenteras olika ansatser inom intressent- och legitimitetsteorin. Då vi valt ett finansiellt användarperspektiv redogör vi även för företagets värde för dessa intressenter.

Kapitel 4 IASCs referensram

I det fjärde kapitlet ger vi läsaren en överblick över IASCs referensram. Vi redogör för de kvalitativa kriterierna och de grundläggande antaganden redovisningen bygger på.

Kapitel 5 EGs rekommendation

I det femte kapitlet redogör vi för EG-rekommendationen i sin helhet, för att läsaren själv ska kunna ta del av och förstå vad den omfattar. Vidare för vi en diskussion om hur vi tror att den kommer att bidra till en mer jämförbar miljöredovisning.

Kapitel 6 Begreppsdiskussion

I det sjätte kapitlet diskuterar vi olika definitioner av monetära termer i miljöredovisningen.

Kapitel 7 Miljö i förvaltningsberättelsen

I det sjunde kapitlet redogör vi för de lagar som har ett inflytande på företagens miljöredovisning. Detta görs på ett översiktligt sätt för att ge läsaren en inblick i vilka lagar som är aktuella och vad de innebär.

Kapitel 8 Miljöredovisning i svenska börsnoterade företag

I det åttonde kapitlet inleder vi kort med att redogöra för hur de företag som miljöredovisar har gått till väga. Efter detta följer en djupare beskrivning och analys av de företag som redovisar miljö i monetära termer.

Kapitel 9 Slutsatser

I det sista kapitlet presenterar vi våra slutsatser.

2 Metod

Uppsatsens syfte har varit utgångspunkten vid val av metod. Vi har därför valt att använda oss av den kvalitativa metoden, vilken innebär att vi bland annat tolkar den miljöinformation som företagen valt att redovisa i sina årsredovisningar och separata miljöredovisningar. I detta kapitel presenteras också den modell som vi har använt oss av vid granskningen av vårt insamlade material.

2.1 Perspektiv

Vår avsikt är att besvara de frågor som vi ställt i problemställningen med utgångspunkt i användarperspektivet. Innebörden av detta är att vi studerar årsredovisningarna utifrån intressenternas perspektiv. Intressenterna utgörs av finansanalytiker, investerare, kreditgivare, tillsynsmyndigheter med flera. De intressenter som vi främst fokuserar på är de finansiella intressenterna. För att de ska kunna bedöma ett företags finansiella ställning, behöver de information om vilka konsekvenser miljörisker och miljöansvar har för företaget. Vidare måste informationen vara korrekt och jämförbar.

Det finns olika sätt att göra jämförelser på. Flertalet intressenter är intresserade av att studera företagen under samma period för att sedan kunna jämföra vilket av dem som är bäst. Ett annat sätt är att jämföra samma företag under en längre tidsperiod. Vår uppsats mynnar främst ut i en företagsjämförelse där vi studerar A-listans företag under samma tidsperiod. Till viss del kommer vi dock att göra en återkoppling till de tidigare gjorda studierna, som vi beskrivit i kapitel ett, och på detta sätt åstadkomma ett tidsperspektiv företagen emellan. Dock kommer inte ett enskilt företag att behandlas i detta avseende.

2.2 Datainsamling

Våra huvudsakliga informationskällor är företagens årsredovisningar, separata miljöredovisningar och EG-rekommendationen.

2.2.1 Dokumentstudier

Vår undersökning innebär att vi utför en dokumentstudie där vi själva samlat in den information vi använt oss av. Som källor har vi använt företagens årsredovisningar och separata miljöredovisningar för år 2000. Vi har sedan tolkat och analyserat den information vi funnit, för att slutligen använda den som underlag i vår beskrivning och analys. EG-rekommendationen redogör vi för i sin helhet.

Då vi tidigare företagit dokumentstudier av årsredovisningar och separata miljöredovisningar, hade vi redan tillgång till ett femtontal. Resterande delade vi upp sinsemellan och beställde via företagets hemsidor. Vi ville gärna ha dem i tryckt form för att underlätta vårt granskningsarbete. Vid beställning talade vi om att vi skulle skriva en magisteruppsats och önskade få årsredovisningarna snarast möjligt. Många företag var tillmötesgående och skickade dem omgående, någon skickade till och med dem med postbud och många önskade oss lycka till och bad oss återkomma om vi hade några frågor. Andra företag var betydligt svårare att få kontakt med, en del hemsidor är inte så välutvecklade och det är svårt att finna det som söks. Men efter några försök har vi i alla fall hittat en e-postadress till någon kontaktperson som vi sedan har skickat en förfrågan till. Fem företags årsredovisningar samt en tillhörande miljöredovisning har vi laddat ner från Internet istället för att skicka efter dem.

I en del fall har vi försökt beställa redovisningar som inte fanns. I Ångpanneföreningens (ÅFs) årsredovisning står det t ex skrivet att en separat miljöredovisning för år 2000 skulle färdigställas under år 2001. Vi beställde denna via företagets hemsida, men utan resultat. Efter några veckor ringde vi till företaget, där informationschefen underrättade oss om att den inte hunnit bli färdigställd och några planer på att färdigställa den nu så här sent på året hade de inte.

Slutligen har vi införskaffat samtliga 72 årsredovisningar och 18 separata miljöredovisningar. En del av företagen har sänt oss årsredovisningar och/eller separata miljöredovisningar på annat språk än svenska. Årsredovisningar från Akzo Nobel, Haldex och Syngenta är på engelska och Norsk Hydros årsredovisning är på norska. Vi har även fått separata miljöredovisningar på engelska från Boliden, Ericsson och Nokia.

2.2.2 Litteraturstudier

Utöver årsredovisningar, separata miljöredovisningar och EG-rekommendationen har vi studerat litteratur och läst artiklar för att få en inblick i miljöredovisningens utveckling och bli mer insatta i ämnet. Relevanta delar av detta redogör vi för senare i uppsatsen. För att samla in relevanta artiklar har vi sökt efter både vetenskapliga och mer populärvetenskapliga artiklar på Lunds Ekonomiska bibliotek. Vi har också sökt efter relevant litteratur och vår handledare har varit behjälplig med litteratur inom området miljöredovisning. Vidare har vi genom magisterkursen i redovisning, uppsatser inom området samt genom tidigare kurser inom redovisning kommit i kontakt med relevant litteratur om miljöredovisning och extern redovisning. För att finna litteratur till vårt uppsatsarbete har vi också besökt Internationella Miljöinstitutet.

2.3 Tillvägagångssätt

I detta avsnitt redogör vi för hur vi gått tillväga vid vår granskning av årsredovisningarna och de separata miljöredovisningarna. Vi kommer också att redogöra för den metod, enligt vilken uppsatsarbetet är utfört.

2.3.1 Val av metod

Metoden är en förutsättning för att kunna utföra ett forskningsarbete och är ett redskap för att kunna komma fram till ny kunskap. Inom samhällsvetenskapen finns det två olika metodiska angreppssätt, kvantitativt och kvalitativt. (Holme & Solvang 1997) Andersen (1998) anger att kvalitativa och kvantitativa metoder primärt handlar om hur inhämtad information bearbetas, analyseras och tolkas. För att konkretisera problematiseringen och uppnå syftet med uppsatsen har vi valt att tillämpa en kvalitativ metod.

Lundahl & Skärvad (1992) definierar den kvalitativa metoden som att forskaren tolkar ett material och utifrån detta sedan framhåller viktiga särdrag och bakomliggande betydelser. Holme & Solvang (1997) menar att metodens primära syfte är förståelse och därför behöver informationen som ges i undersökningen inte nödvändigtvis ha generell giltighet. När vi studerat årsredovisningar och de separata miljöredovisningarna, har vi tolkat den information som företagen valt att redovisa. Utifrån detta har vi sedan valt ut det som vi anser vara viktigt för vår undersökning. De föreställningar som vi har om ämnet har därför påverkat den information som vi framhäver som viktig. Det kan därför vara svårt att säga att den kan anses ha generell giltighet. Beträffande EG-rekommendationen eftersträvar vi förståelse för vad den kommer att medföra vid en eventuell tillämpning i praktiken.

Vårt kvalitativa angreppssätt innebär att vi studerar företagens balans- och resultaträkning, noter, förvaltningsberättelse, separata miljöredovisning samt övrig miljöinformation. EG-rekommendationen, som vi avser att göra en jämförelse med, tar upp både lagbunden och frivillig information. Detta har medfört att vi valt att studera så mycket information som möjligt, både den information som företagen måste ge på grund av lagstiftning och den som är frivillig. Detta har vi gjort för att sedan kunna göra en grundlig och genomarbetad beskrivning samt analys. Den kvalitativa metodens styrka är just att ge en mångfacetterad bild av verkligheten.

Den information som vi finner, om företagens monetära miljötermer, definitioner med mera, redovisas genom sammanställningar och beräkningar. Kanske skulle denna del kunna utgöra en kvantitativ ansats. Då vi ser sammanställningarna som redskap vilka underlättar och leder fram till vårt kvalitativa angreppssätt, har vi dock valt att inte räkna det som ett kvantitativt inslag. Informationen i sammanställningarna och beräkningarna är subjektiva så till vida att vi tolkat informationen i årsredovisningarna och sedan valt ut den som vi anser vara viktigast.

2.3.2 Kartläggning av årsredovisningarna och separata miljöredovisningar

Vi har granskat årsredovisningarna och de separata miljöredovisningarna för att finna information om företagens monetära miljötermer, vilket innebär att en dokumentstudie företagits. För att de 72 årsredovisningarna och de 18 separata miljöredovisningarna skulle bli granskade på ett enhetligt sätt utarbetade vi en arbetsmodell. Modellen omfattar bilaga 1a och 1b samt de rubriker och tabeller som införlivats i kapitel åtta; det kapitel där vi beskriver och analyserar miljöredovisningen i de svenska börsnoterade företagen. Enligt Lundahl & Skärvad (1992) ska en bra modell vara enkel och ha stort förklarings- eller förståelsevärde. Vid utformningen av modellen har vi haft detta i åtanke. Modellen har sedan legat till grund för en kategorisering av den information vi funnit, för att möjliggöra vidare empiriska studier. Avsikten med modellen var att underlätta vårt granskningsarbete och vår analys av den erhållna informationen. Vi anser att arbetsmodellen även är en del av vår beskrivning och analys.

Idén till modellen har vi fått genom tidigare dokumentstudier, företagna under kandidatuppsatsen, på börsnoterade företag. Dock är studierna gjorda inom annat område än miljöredovisning. Vidare har uppsatser inom ämnet och litteraturstudier varit inspirationskällor till valda rubriker. 1991 kom FNs kommission för transnationella företag, UNCTC, ut med en rekommendation avseende lämplig miljöinformation i årsredovisningar (Ljungdahl 1999). Denna har dock omarbetats 1992 av Almer et al och 1995 av Ljungdahl. I denna modell återfinns bland annat miljöbegreppen miljöinvesteringar, miljökostnader och miljöskulder. (Ljungdahl 1999) Dessa tre begrepp var de monetära begrepp som vi hade med i vår ursprungliga modell. Under arbetets fortskridande har dessa rubriker förändrats något och andra rubriker kommit till. Begreppet miljöskulder har förändrats till miljöförpliktelser då det är detta begrepp som används av EG kommissionen i rekommendationen. Vidare har EG-rekommendationen inspirerat oss att även leta efter miljöinformation i företagens förvaltningsberättelser, då rekommendationen har utvidgade bestämmelser om vad som ska redovisas där. Miljöintäkter och besparingar har kommit till som ytterligare ett monetärt miljöbegrepp, eftersom dessa utgör den positiva sidan av att företagen lägger ner kostnader på miljöarbete och miljöinsatser, sett ur ett ekonomiskt perspektiv. Vare sig EG-rekommendationen eller litteraturen anger miljöintäkter eller besparingar i någon större utsträckning, däremot har vi funnit uttryck för detta i företagens redovisningar.

Modellen kan delas in i två avdelningar, varav den första avdelningen utgör en grov kartläggning av företagen. Bilaga 1a och 1b innehåller samtliga 72 företag uppdelade på A-listan mest omsatta och A-listan övriga. I den andra avdelningen gör vi en mer detaljerad beskrivning av de företag som anger monetära termer. Här utgör ovan angivna miljöbegrepp, miljöinvesteringar, miljökostnader, miljöförpliktelser samt miljöintäkter och besparingar avdelning nummer två. Denna avdelning är uppdelad på olika tabeller som införlivats i texten i kapitel åtta. I varje tabell anges det belopp som hittats i årsredovisningarna och/eller de separata miljöredovisningarna. Den information som återfinns i modellen är den information som företagen själva har återgivit i sina årsredovisningar eller separata miljöredovisningar.

Har ett företag angett att de gjort en miljöinvestering, återfinns denna angivna information under vår rubrik ”Miljöinvesteringar”, i kapitel åtta. Därefter har vi analyserat informationen och om det är så att informationen enligt vår uppfattning borde ha utgjorts av ett annat miljöbegrepp har vi presenterat detta. Vi har också funnit information som inte alltid varit lätt att placera in under våra rubriker, då den på något sätt angetts otydligt. I dessa fall har vi först analyserat den för att sedan placera in den i modellen. Under rubrikerna i bilagorna anges ett ja om vi funnit den information som sökts.

Företag	Miljöinfo i årsredovisningen	Anger tillståndspliktig verksamhet	Separat miljöredovisning	Monetära termer
---------	------------------------------	------------------------------------	--------------------------	-----------------

Modellens avdelning nummer ett, rubrikerna i bilaga 1a och 1b.

Första rubriken ”Miljöinfo i årsredovisningen” talar om att företagen redovisar miljö någonstans i årsredovisningen, detta inkluderar då också förvaltningsberättelsen. Denna grova kategorisering har varit utgångspunkten för vår undersökning. Den andra rubriken ”Anger tillståndspliktig verksamhet” omfattar naturligtvis också företag som anger anmälningspliktig verksamhet. Här samlar vi samtliga företag som anger tillstånd någonstans i årsredovisningen eller i sin separata miljöredovisning. Vi finner det intressant att ta del av hur stor andel av företagen som har tillstånd för miljöfarlig verksamhet. Samtidigt tror vi att dessa redovisar miljö i större utsträckning. Under de senaste tio åren har det uppmärksammats att många företag har stor miljöpåverkan, vilket har medfört ett intresse för miljöredovisning. I modellens tredje rubrik ”Separat miljöredovisning” återfinns företag som har en publicerad separat miljöredovisning. De företag som har lösa blad med miljöteknisk information, vid sidan av årsredovisningen, utgör inte en publicerad separat miljöredovisning och återfinns därför inte under denna rubrik. Slutligen har vi en fjärde rubrik ”Monetära termer” där de företag som redovisar miljö i monetära termer finns. Här återfinns företag som både redovisar i kvantitativa och kvalitativa termer. Om det inte står något på raderna i denna del av modellen betyder det att vi inte hittat någon information att placera in under rubriken för just det företaget.

Miljöinformation i förvaltningsberättelsen	Miljöinvesteringar	Miljökostnader	Miljöförpliktelser	Miljöintäkter och besparingar
--	--------------------	----------------	--------------------	-------------------------------

Modellens avdelning nummer två, en del av rubrikerna och tabellerna i kapitel åtta.

Under första rubriken i avdelning två beskrivs vilken information som återfunnits i företagets förvaltningsberättelser. Om företagen angett tillståndsplikt eller inte, det vill säga en av rubrikerna i modellens avdelning ett, kopplas också till denna del av beskrivningen. ÅRL lagstiftar att svenska företag ska ange tillståndsplikt i

förvaltningsberättelsen och om företagen bedriver sådan, har denna koppling gjorts.

Övriga rubriker kopplas till de företag som redovisar miljö i monetära termer. I denna del av modellen har vi valt att ange de belopp som företagen redovisar under respektive begrepp. De tabeller där endast ett ja anges, betyder att information finns om detta monetära begrepp, men att något särredovisat belopp inte funnits. Rubriken miljöförpliktelser hette från början miljöskulder, men ändrade namn till miljöförpliktelser då EG-rekommendationen använder sig av detta begrepp. Avsnittet miljöförpliktelser har underavdelningar med rubrikerna miljöskuld, miljöavsättningar och miljöansvarsförbindelser/eventualförpliktelser. Enligt Thomasson (1998 & 2000) innebär samtliga tre begrepp förpliktelser. Femte rubriken ”Miljöintäkter och besparingar” utgör en gemensam rubrik, eftersom besparingar ofta mynnar ut i intäkter. En besparing kan anses vara synonym med termen miljöintäkt. Ytterligare en anledning till att de utgör en gemensam rubrik är att vi ville samla de positiva monetära effekterna av företagens miljöarbete. Under denna rubrik återfinns endast de företag som har angett besparingar eller intäkter i siffror, de företag som redovisar besparingar och dylikt i kvalitativa termer är ej upptagna här. Anledningen till detta var att vi fann det mycket svårt att urskilja om företagens uppgifter verkligen var tillförlitligt identifierade. Övervägande del använder sig av alltför generella uttryck som kanske redovisats för att glädja intressenterna.

Modellen har omarbetats ett antal gånger innan vi hittade rätt struktur på den. Det första utkastet av modellen innehöll något fler rubriker och redogjordes för endast på en bilaga. Fortlöpande utformades nya begrepp och ”gamla begrepp” omformades och/eller togs bort efter hand som vi blev mer insatta i ämnet. Under arbetets fortskridande insåg vi att en mer utvecklad modell behövdes för att den information vi fann i årsredovisningarna skulle kunna redovisas på ett tydligt sätt. Detta föranledde att vi omarbetade modellen ännu en gång till att omfatta bilagor om tre sidor, där även de belopp som företagen redovisat fanns åskådliggjorda under varje enskilt monetärt begrepp. Trots ändringen uppfattades modellen ändå som lite otymplig och kapitel åtta som svåräst. För att underlätta för läsaren gjordes slutligen en sista omarbetning, där avdelning två i modellen gjordes om till tabeller som införlivades i kapitel åtta. Den grova kartläggningen återfinns fortfarande i bilagorna 1a och 1b.

2.4 Kvaliteten på uppsatsarbetet

För att uppnå en hög kvalitet på uppsatsarbetet har vi tagit hänsyn till tre väsentliga metodbegrepp, objektivitet, validitet och reliabilitet. Vidare diskuterar vi källkritik, som också är en central metodashänsyn för vår uppsats.

2.4.1 Objektivitet

Objektivitet är förmågan att inte låta egna värderingar påverka arbetet, men just när det gäller den kvalitativa forskningsprocessen menar Holme & Solvang (1997) att vissa förutsättningar av värderingsmässig och kunskapsmässig karaktär alltid

finns hos forskaren. En kvalitativ ansats är alltså mer subjektiv till sin läggning än en kvantitativ. Lundahl & Skärvad (1992) anser dock att saklighet ska eftersträvas genom att forskaren klart och tydligt redogör för sina antaganden trots att han är påverkad av olika föreställningsramar.

Då vår uppsats har en kvalitativ ansats, där vi tolkar och analyserar den information vi finner, är det nästintill omöjligt att uppnå fullständig objektivitet. De kunskaper om redovisning och arbetslivserfarenhet som vi har påverkar innehållet i uppsatsen, men vårt mål har varit att uppsatsen ska vara neutral och saklig. För att uppnå saklighet har vi försökt att inte överbetona fördelaktiga eller ofördelaktiga fakta. Resultatet av vår granskning påverkas automatiskt av våra tidigare erfarenheter och kunskaper, men då vi byggt upp vår metod utifrån olika vetenskapliga krav, anser vi ändå att uppsatsens resultat är väl underbyggda och rimliga.

2.4.2 Validitet

Eriksson & Wiedersheim-Paul (1997) definierar validitet som ett mätinstruments förmåga att mäta det som forskaren avser att mäta. Detta innebär att det finns en frånvaro av systematiska mätfel. Halvorsen (1992) och Andersen (1998) översätter validitet med giltighet och relevans. Vi anser att det material vi samlat in är relevant för den problemställning som vi formulerat för vårt uppsatsarbete. Genom att vi har utarbetat en omfattande modell för vårt granskningsarbete och delat in den i olika rubriker där informationen vi funnit sorterats in, anser vi oss uppfylla kravet om giltighet. Inre validitet innebär bland annat att vi studerar företagens årsredovisningar på rätt sätt, det vill säga att vi letar miljöinformation på rätt ställe i årsredovisningarna. En annan aspekt på den inre validiteten är om vi lyckats få med de förekomster av monetär karaktär som faktiskt redovisas i företagens årsredovisningar och separata miljöredovisningar. De årsredovisningar och separata miljöredovisningar som är skrivna på ett annat språk har ibland varit svårare att leta i då det inte alltid är lätt att översätta till svenska. Dessa är dock granskade flera gånger av oss båda.

Som vi tidigare nämnt har vi inte tagit med de företag som redovisar miljöbesparingar eller intäkter i kvalitativa termer. Avsaknaden av beräkningar och alldeles för generella uttryck avgjorde vårt val att inte räkna med dem i vår modell. Övriga termer har varit lättare att urskilja då de är lättare för företagen att identifiera och beräkna. För övrigt hoppas vi uppfylla den inre validiteten och att vi fått med de termer som företagen använt sig av. Lundahl & Skärvad (1992) anger att yttre validitet innebär en överensstämmelse mellan mätvärdet och verkligheten. Då vår modell är grundligt genomarbetad och omarbetad under uppsatsarbetets fortskridande och omfattar mycket information, anser vi att den har stor överensstämmelse med verkligheten. Som tidigare påpekats är en kvalitativ metod subjektiv, vilket medför att vår verklighet kan ta sig annorlunda uttryck än andra människors. Däremot ska beskrivningen av företagen i vår undersökning utgöras av fakta som även andra kan finna.

2.4.3 Reliabilitet

Med reliabilitet menas frånvaron av slumpmässiga mätfel (Lundahl & Skärvad 1992), vilket påverkar pålitligheten av mätningen. Om hög reliabilitet föreligger ska oberoende mätningar ge ungefär samma resultat (Halvorsen 1992). Detta innebär att samma arbete som vi har gjort i vår uppsats ska kunna upprepas av någon annan med följd att resultatet i allt väsentligt överensstämmer med vårt. Då det kvalitativa metodangreppssättet innehåller subjektiva inslag, kan inte någon annan utföra exakt samma undersökning och uppnå exakt samma resultat.

Då en klart definierad mätmetod medför större sannolikhet för en godtagbar reliabilitet utformade vi vår arbetsmodell. För att säkerställa att vi letade efter samma slag av information i årsredovisningarna och de separata miljöredovisningarna, använde vi oss bland annat av vår modell. I arbetets inledande skede delade vi också upp materialet emellan oss och noterade vilka som angav monetära termer. Vi har granskat materialet både enskilt och tillsammans och om något oklart hittades diskuterade vi det sinsemellan för att enas om vad informationen utgjorde för något. Vi har sedan bytt material med varandra flera gånger under arbetets gång för att granskningen skulle bli mer enhetligt utförd. Fortlöpande diskussioner har företagits och vår uppfattning om saker och ting har förändrats under arbetets fortskridande. Materialet har granskats ett flertal gånger av oss båda och vi anser att en god reliabilitet föreligger.

2.4.4 Källkritik

Det händer att författare skildrar samma händelse med olika förklaringar. Det är därför viktigt att granska källor kritiskt för att kunna bedöma en studies tillförlitlighet. För vårt arbete innebär det att vi granskat de dokument och den litteratur vi använt oss av kritiskt, för att faktaförvrängningar ska upptäckas.

Det är svårt att kontrollera de källor där vi inte själva samlat in informationen. Årsredovisningarna och de separata miljöredovisningarna däremot har kontrollerats direkt under arbetets gång. För att kunna bedöma en källas tillförlitlighet kan forskaren använda sig av olika kriterier, varav de tre viktigaste är samtidskrav, tendenskrav och beroendekritik (Eriksson & Wiedersheim-Paul 1997).

Samtidskravet innebär att källorna ska kunna härledas från samma tidsperiod som den har i uppgift att beskriva. Årsredovisningarna, de separata miljöredovisningarna och EG-rekommendationen uppfyller i hög grad detta krav. De vetenskapliga artiklarna och den litteratur vi använt oss av är skrivna och publicerade under det senaste decenniet.

Det andra kriteriet som bör beaktas vid en källas tillförlitlighet är tendenskritiken. Med detta menas att källor kan främja ett visst intresse framför ett annat. Här bör en kritisk hållning mot årsredovisningarna intas då företagen har en tendens att, inom ramen för god redovisningssed, försöka visa sig ur ett positivt perspektiv. Vidare måste beaktas att den frivilliga miljöinformationen oftast inte varit utsatt

för en extern revisors granskning. Endast den miljöinformation som företagen ger i förvaltningsberättelsen har granskats av en oberoende revisor.

Beroendekritik granskar källornas oberoende av varandra. Om författarna hämtar information från samma källa eller refererar till varandra kan ett beroende dem emellan existera. I kapitel tre har vi använt oss av författare som refererar till andra författare och i vissa fall har vi underlåtit att gå vidare till originalkällorna. Vi anser dock inte att ett beroende mellan dem existerar, då de faktiskt endast refererat till andra som är mer kunniga inom exakt det som just avhandlas. Som exempel kan nämnas Schaltegger & Figge (1998) som refererar till Rappaport. Rappaport är professor och verksam i USA och har skrivit böcker om hur aktieägarvärde skapas för både aktieägare och investerare. Schaltegger är också professor, men verksam i Tyskland med huvudämnet miljöredovisning. Att dessa två välkända forskare inom två olika områden refererar till varandra anser vi inte förringar tillförlitligheten. Även övrig litteratur som vi använt oss av i kapitel tre utgör huvudsakligen välrenommerade författare med forskning inom miljö- och redovisningsområdet. Vi anser, trots att ett visst refererande mellan källorna kan förekomma, att det inte råder några tvivel om deras tillförlitlighet och äkthet.

EG-rekommendationen uppfyller samtidskravet, men har däremot skapat förvirring på andra områden. EG-rekommendationen är ursprungligen skriven på engelska och därefter översatt till svenska. Redan tidigt i uppsatsskrivandet blev vi förvirrade av rekommendationens motsägelsefulla redogörelser, på vissa punkter. Senare upptäckte vi att rekommendationen inte översatts på ett tillförlitligt sätt och att redovisningsbegrepp använts felaktigt. För att vi skulle kunna redogöra för rekommendationen var vi tvungna att gå igenom den engelska versionen av rekommendationen också. Så, när vi redogjort för rekommendationen i kapitel fyra har vi rättat till det som blivit felaktigt översatt. Detta gjordes för att inte skapa förvirring hos läsarna.

3 Företagens ansvar mot samhället och dess intressenter

I detta kapitel presenterar vi de teorisamlingar som vi anser är aktuella för vår uppsats. Teorierna hjälper oss att förstå varför företagen redovisar miljö- och samhällsrelaterad information. Legitimitetsteorin tycker vi är viktig eftersom den visar att företagen inte kan överleva utan att anpassa sig efter samhällets krav. Alla företag har ett samhällsansvar för den verksamhet de bedriver och för att uppnå legitimitet är det viktigt att företagen anpassar sig till de krav som bland annat företagens finansiella intressenter har. För att finansiella intressenter ska kunna bedöma företagens framtida värde på ett jämförbart sätt finns det behov av att företagen särredovisar miljö i monetära termer. Intressentteorin är av intresse då företagen vid utformning av miljöinformation bör ta hänsyn till att det finns olika målgrupper som har behov av olika sorters information. Därför bör företagen anpassa informationen i sina årsredovisningar efter detta. Enligt Bergström m fl (1998) vänder sig miljöinformationen i företagens årsredovisningar främst till finansiella aktörer. Detta kan vara en av anledningarna till att påtryckningar på företagen har ökat för att redovisa miljön i monetära termer och inte bara i tekniska. För att visa en rättvisande bild ur ett finansiellt perspektiv bör samtliga risker beaktas i ett företag och det är viktigt att företaget kan bedömas ur ett helhetsperspektiv och att en transparent redovisning eftersträvas.

3.1 Legitimitet

På 60- och 70-talet gjordes undersökningar för att förstå förhållandet mellan företagen och samhället, vilka resulterade i nya teorier beträffande företagens ansvar gentemot samhället. En forskare vid namn Keim argumenterade för att ett samhällsansvar är konsistent med vinstmaximerande motiv från företagets sida och menade att när samhället ändrar sig genom nya begränsningar och inskränkningar förändras även företagens aktiviteter. Ett samhälle som förväntar sig att företagen ska visa hänsyn för samhällsmässiga mål kan straffa de företag som inte vidtar erforderliga åtgärder för att tillmötesgå samhällets krav. (Roberts 1992)

Legitimitet innebär att ett företag endast kan fortsätta sin existens om samhället, där företaget har sin verksamhet, uppfattar att företagets värdeskapande system sammanfaller med samhällets. Med detta i minnet finns det en risk för att företagen endast framhäver de positiva miljöaspekterna och inte de negativa, med syfte att framstå som legitima. (Gray m fal 1996) För företaget råder det ett legitimeringsbehov både externt, i relationerna mellan företaget och dess omgivning, och internt mellan chefer och medarbetare (Westermarck 1999). Vidare menar Westermarck (1999) att ett företag måste skapa legitimitet för att

intressenterna ska vara villiga att investera i företaget. Det är av största vikt att företaget informerar om uppställda och uppnådda mål samt tydliggör företagets agerande. Det är just i de finansiella rapporterna som företaget har stor möjlighet att påverka dess legitimitet. Enligt Westermarck (1999) är årsredovisningen den handling som anses ha den kraftfullaste påverkan för att beskriva ett företags utförda handlingar samt visa de beslut som tagits över de framtida gärningarna. Användare av årsredovisningar bör kunna förvänta sig att finna information om hur företagen påverkas av framtida miljöåtaganden, miljöskulder, miljökostnader med mera. Miljö är ett ämne som debatteras ofta och där pålitlighet och legitimitet spelar en stor roll för hur intressenterna uppfattar företaget. Det är viktigt att företagsledningen funderar på vilka värderingar de har gällande miljöredovisning. Står detta klart kan legitimitet lättare uppnås.

Om ett företag hotas av att samhället inte ser nyttan med företaget, finns fyra strategier som företaget kan välja mellan för att bemöta dessa hot.

- Utbilda eller informera intressenterna om att intentioner finns för förbättring av företagets prestationer.
- Försöka förändra intressenternas uppfattning om den inträffade händelsen utan att förändra sin egen prestation.
- Avleda uppmärksamheten från den inte uppskattade händelsen till en positiv händelse i företaget.
- Försöka att förändra de externa förväntningarna på företaget.

(Gray m fl 1996)

3.2 Intressentteori

Den förste att använda termen intressentteori var en forskare vid namn Ansoff som 1965 utförde en studie för att definiera företagets syfte. Han kom fram till att ett primärt syfte för företagen är att kontinuerligt upprätthålla balansen mellan de olika intressenterna och deras krav på företaget. Några år senare definierade en annan forskare vid namn Freeman en intressent som en individ eller grupp som har någon form av intresse i ett företag. Intressenten kan påverka och/eller låta sig påverkas av företaget och dess aktiviteter, vilket medför att företaget i olika grad blir beroende av olika intressenters interagerande. (Roberts 1992) Intressenter kan delas in i två huvudgrupper, primära respektive sekundära intressenter. Olika transaktioner och ett ömsesidigt beroende karakteriserar förhållandet mellan de primära intressenterna och företaget. De primära intressenterna utgörs exempelvis av aktieägare, investerare och leverantörer. Sekundära intressenter är vanligtvis de som skapar opinion genom att påverka och/eller påverkas av företaget och dess aktiviteter. (Clarkson 1995)

Intressenters förväntan skiljer sig åt av naturliga skäl. Interna och externa intressenter har olika motiv för sin användning av miljöinformation. Externa intressenter är angelägna om att ta del av företagets ansvar för dess agerande medan interna intressenter är mer intresserade av miljömässig information för att den kan hjälpa dem att exempelvis förbättra sin produktionsprocess.

Olika studier under 70-talet visade på resultat som både talade för och emot en uppfattning om att samhällets krav på företagen kunde påverka företagens beteende beträffande samhällsansvaret. En forskare vid namn Ullman ansåg att dessa empiriska studier inte lyckats på grund av att forskarna inte hade utvecklat någon solid teoretisk grund. 1985 konstruerade han därför ett ramverk för att kunna fastställa olika nivåer för samhällsansvar och informationsgivning baserad på det intressentkoncept som Freeman gav uttryck för. Ullman presenterade en tredimensionell modell för att förklara sambandet mellan företagens informationsgivning till samhället och den samhällsmässiga och ekonomiska prestationen i företaget. Den första dimensionen inrymmer intressenternas makt, vilket innebär att företagen är mottagliga för intressenternas påverkan och krav. Intressenterna kan i viss grad kontrollera de resurser som är viktiga för företagen och ju mer kritiska intressentgrupper är till ett företags fortsatta livskraftighet och framgång, desto större är förväntan att företaget ska uppfylla intressenternas krav. Den andra dimensionen är företagens strategiska position beträffande samhällsansvar. Ett företag som försöker påverka sina intressenter intar en aktiv ställning. Om ett företag inte kontinuerligt ser över sin position hos sina intressenter och inte försöker påverka intressenterna intar de en passiv ställning. Ju mer aktiv den strategiska ställningen är desto större är förväntningarna på samhällsansvaret och informationsgivningen. Den tredje dimensionen rör företagets förflutna och nuvarande ekonomiska prestation. Kanske är betydelsen, i ett företag, av att möta samhällsansvarsmässiga mål sekundära mot betydelsen av att uppnå de ekonomiska mål som direkt påverkar företagets fortsatta livskraftighet. Den ekonomiska prestationen har en direkt påverkan på den finansiella förmågan att införa samhällsmässiga program. Kontentan av de tre nivåerna är att, givet vissa nivåer av intressenternas makt och strategiska ställning, ju bättre den ekonomiska prestationen är i ett företag desto större är dess samhällsansvar och desto mer information tillhandahåller företaget. (Roberts 1992)

Även Gray m fl (1996) anser att intressenters makt har betydelse för företagens beteende. De menar att underliggande antagande till olika styrka i intressenternas påverkan är att makten är ojämnt fördelad mellan de olika intressenterna. Detta kallas "neo-pluralism" till skillnad från "neo-classical" teori som antar att makten är jämt fördelad. "Neo-pluralism" innebär att då makten mellan de olika intressenterna är ojämnt fördelad, följer att de intressenter som har mest makt har störst möjlighet att få igenom sina krav. Den finansiella fokuseringen anses vara resultatet av påtryckningar från intressenter med störst makt. "Neo-classical" har en motsatt innebörd, det vill säga att intressenterna har lika stor makt och att de därmed är jämlika.

Roberts (1992) har utfört studier beträffande intressentteorins förmåga att förklara företagens informationsgivning beträffande det samhällsmässiga ansvaret. De empiriska resultaten stöder en applicering av intressentteorin för att analysera företagens beslut beträffande samhället och är konsistent med Ullmans referensram. Vidare uppger Roberts (1992) att resultatet av undersökningen utgör bevis för att intressentteorin fungerar som en grund för att analysera påverkan av tidigare ekonomisk prestation, strategisk ställning till samhällsansvar samt intressenternas makt.

I en perfekt konkurrenssituation överlever de företag som bäst kan utnyttja sina resurser och därmed producera till den lägsta kostnaden. Därför har den interna effektiviteten stor betydelse i ett företag. Men då företagen värderas av intressenter med olika värderingskriterier riktas uppmärksamheten även mot externa effektivitetsfrågor. Om rollkonflikterna blir alltför stora mellan de olika intressentgrupperna finns risken för att företagets legitimitet ifrågasätts. Den starkaste intressentgruppen utövar de största påtryckningarna, om inte deras intressen tillgodoses. Har företaget legitimitet hos sina viktigaste intressenter säkras de resursutbyten som krävs för tillväxt och framgång. För att ett företag ska uppnå legitimitet och säkra sin fortlevnad krävs i första hand en extern effektivitet. Den externa effektiviteten blir i sin tur ett mått på hur väl företaget bemöter krav och förväntningar från de olika aktörerna som är aktiva i företagets omvärld. (Ljung 1992)

3.3 Aktieägarvärde

I dag är ett av företagets främsta syfte att ge aktieägare maximerad vinst på sin investering. Samtidigt som företagen strävar efter att fatta optimala beslut som gynnar verksamheten måste de också ta till vara på och främja samhällsmässiga aspekter. Detta innebär ett socialt åtagande som ska balansera med finansiella intressen. (Gray m fl 1996). Schaltegger & Burritt (2000) menar att en av anledningarna till att den miljömässiga påverkan bör undersökas utifrån ett ekonomiskt perspektiv är att intressenterna ska förstå vilka nuvarande och potentiella miljökostnader som ett företag har. Beslutsanvändbarhetssynsättet framhåller de finansiella intressenternas behov av samhällsrelaterad information på grund av att företagets miljöarbete antas påverka lönsamheten och därmed också aktiekursen (Ljungdahl 1999). Den ökande miljömedvetenheten kan antas inverka på företagets verksamhet och agerande på olika sätt. Exempelvis kan ändrade konsumtionsvaror, miljörelaterade krav på leverantörer och andra samt införandet av nya miljöbestämmelser från myndigheter, medföra påtagliga ekonomiska konsekvenser för företagen. Näringslivet kan välja att tillmötesgå eller undvika de externa intressenternas krav. Då dessa krav kan orsaka ökade utgifter och därmed en lägre utdelningsbar vinst är miljön intressant även för en vinstmaximerande investerare som i övrigt är likgiltig inför miljöfrågor. (Ljungdahl 1995b)

Miljörelaterade kostnader får en allt växande betydelse. Värdet av ett företag har traditionellt bestämts genom att undersöka räkenskaperna. Nackdelen är att dessa relaterar till det förflutna och inte är till någon hjälp för att bestämma det framtida värdet. Detta bakåtsträvande tillvägagångssätt är speciellt olämpligt när det gäller att bedöma ett företag ur ett miljömässigt perspektiv. (Schaltegger & Figge 1998) Aktieägarvärdet innebär att värderingen av företaget fokuseras på det framtida kassaflödet vars utveckling över tiden bestämmer företagets värde.

För att förbättra aktievärdet genom miljöarbetet i ett företag måste ledningen finna de faktorer som är bidragande till att öka värdet. Enligt Rappaport, en amerikansk forskare, är de faktorerna bland annat, investeringar, försäljningstillväxt, vinstmarginal, kapitalkostnad och varaktig värdetillväxt.

Rappaport anser att investeringsbesluten i företagen är mycket viktiga för företagets framtid. En investering kan öka aktievärdet när den genererar en avkastning som är högre än kapitalkostnaden. En kapitalkrävande investering kan också reducera aktieägarvärdet, främst för att de är kapitalintensiva men även för att de orsakar höga operativa kostnader som till exempel elkonsumention. I företag med investeringar i omsättningstillgångar finns det potential för att öka effektiviteten både ekonomiskt och miljömässigt genom en minskad förbrukning av råmaterial eller lägre genomloppstid. Aktieägarvärdekonceptet föredrar alltså miljöskyddsåtgärder som inte är kapitalintensiva utan investeringar som ökar effektiviteten eller produktiviteten. (Schaltegger & Figge 1998)

Aktievärdet ökar även beroende på försäljningstillväxten och vinstmarginalen. Det är kombinationen som är viktig, om endast försäljningen ökar men vinstmarginalen försämras så kan det även medföra en försämring av aktieägarvärdet. En försämrad försäljning påverkar dock inte automatiskt aktieägarvärdet. För att försäljningen och vinstmarginalen ska kunna öka måste det också medföra nytta för kunden. Här spelar den miljömässiga effekten en stor roll framförallt på konsumentvarumarknaden. Enligt Porters konkurrensstrategier kan ett företag antingen positionera sig som ett lågkostnadsföretag och bli prisledande eller differentiera sig genom att tillhandahålla unika produkter eller tjänster. Att bli prisledande innebär att kostnaderna måste minska i företaget för att prissätta konkurrenskraftigt. Då kostnaderna för att återställa miljön inte beräknas minska utan snarare öka så är det viktigt för ett företag som valt denna strategi att exempelvis minska förbrukningskostnader och avfallskostnader inför framtiden. Ett företag som valt att differentiera sig kan ta ut en högre kostnad och därmed öka vinstmarginalen om konsumenterna är beredda på att betala mer för miljövänliga produkter. (Schaltegger & Figge 1998)

Kapitalkostnaden kan ha stor påverkan på aktieägarvärdet. Idag är banker och andra kreditinstitut i högre grad medvetna om de effekter en stor miljöpåverkan kan ha på ett företags livskraftighet och resultat. Detta medför att företag med stor miljöpåverkan och som inte har något program för miljöskydd kan få sämre villkor än miljövänliga företag. Ytterligare en faktor som påverkar aktieägarvärdet är varaktigheten i värdetillväxten. Nya miljövänliga produkter av idag som medför en avkastning över det normala kan i framtiden försämra aktieägarvärdet om priser och försäljning faller tidigare än väntat. Det är därför viktigt att bibehålla en hög avkastning genom att kontinuerligt sträva efter vidareutveckling och miljörelaterade innovationer som tillåter att företaget tar ut ett högre pris. (Schaltegger & Figge 1998)

Aktieägarsynsättet möjliggör alltså ett sätt att mäta ett företags värde, en viktig aspekt är dock att aktieägarvärdet endast tar hänsyn till marknadsvärdet. I verkligheten är företagen även utsatta för risken att förlora social acceptans, företagets legitimitet. Legitimiteten är det alternativa värdet av att gå andra vägar och det faktum att vissa miljömässiga investeringar måste göras, ibland på bekostnad av aktieägarvärdet på kort sikt. (Schaltegger & Burritt 2000) Författarna påpekar att det kan finnas ytterligare en nackdel med aktieägarsynsättet och det är att en företagsledning kan företa kortsiktiga miljöinvesteringar för att värdet på aktierna ska öka. Här anser de att investeringarna kan komma i konflikt med en hållbar miljöutveckling.

Analytiker och andra utanför företaget ska ha möjlighet att dra slutsatser om företagets finansiella miljörelaterade konsekvenser. Modern portföljvalsteori anger att förväntad inkomst och risk är grundläggande för investeringsbeslutet. Aktieägarvärdet tillhandahåller ett passande underlag för utvärdering av ekonomisk effektivitet av ett företags åtgärder för att skydda miljön. Det innebär att både inkomst och risk kan tas i beräkning samtidigt. De värdeskapande faktorerna i aktieägarsynsättet möjliggör en analys av relevanta faktorer. (Schaltegger & Figge 1998)

4 IASCs referensram

I detta kapitel ämnar vi ge läsaren en överblick över redovisningens referensram som har påverkat de miljörekommendationer och miljöbegrepp som berör redovisning av miljö i monetära termer.

IASC är ett internationellt organ som 1989 kom ut med en referensram om hur finansiella rapporter bör vara utformade. Då bland annat EG-rekommendationen bygger på IASCs kvalitativa referensram, "Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements", har vi valt att redogöra för delar av den i detta kapitel. IASC presenterar tillgångs- och skulldefinitioner i sin referensram. Definitionerna är vägledande för när och hur företagen ska ta upp affärstransaktioner i balans- och resultaträkningen.

4.1 IASCs referensram –uppkomst, innehåll och syfte

Finansiella rapporter utformas för externa användare av företag runt om i hela världen. Trots att rapporterna till ytan ser rätt så lika ut, från land till land, så är de ändå väldigt olika då de påverkas av nationella lagar, regler med mera. Dessa olikheter har lett till att en mängd olika variationer av ekonomiska begrepp används i de finansiella rapporterna. IASC har till uppgift att harmonisera regler och redovisningsstandards som ska ligga till grund för hur företagen ska utforma sina finansiella rapporter. Harmoniseringen ska möta de krav och behov som användarna av finansiella rapporter har, nästan alla användare tar beslut av ekonomisk art. ("Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements", preface s. 50-51)

Referensramen ska vara utgångspunkten för normgivare samt vara behjälplig vid en tolkning av standards. Den ska vara en hjälp för användare av finansiella rapporter att tolka den redovisning som ges av företagen. ("Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements", p. 1)

Referensramen innehåller syftet med att utforma finansiella rapporter, kvalitativa egenskaper, definitioner av balansräkningens och resultaträkningens poster. Vidare innehåller den kriterier för redovisning och mätning av definitionerna som ges. Ramen tar också upp olika kapitalbegrepp, som vi inte kommer att gå in på närmre. ("Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements", p. 5)

4.2 Ramverkets grundläggande antaganden

IASCs referensram innehåller två underliggande och grundläggande antaganden Dessa är bokföringsmässiga grunder och fortlevnadspostulatet.

Bokföringsmässiga grunder

Antagandet innebär att transaktioner och händelser bokförs när de inträffar och redovisas i de finansiella rapporterna för den period till vilken de hänförs. Finansiella rapporter som utformas med bokföringsmässiga grunder informerar inte endast om historiska händelser utan också om skyldigheter att göra framtida utbetalningar. Förutsättningen är att rapporterna innehåller den information om både historiska och andra händelser som bäst gagnar ekonomiska beslut. ("Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements", p. 22)

Fortlevnadspostulatet

De finansiella rapporterna utformas med antagandet om att företaget driver en fortlöpande verksamhet och även kommer att göra så under överblickbar tid. ("Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements", p. 23)

Schaltegger & Burritt (2000) har gjort analoga tolkningar till miljöredovisningen vad gäller referensramens underliggande antaganden och anger att det är viktigt att miljöaspekter tas upp i de finansiella rapporterna då dessa kan medföra en väsentlig risk för företaget. Med bokföringsmässiga grunder i miljösammanhang menas att intressenterna ska bli informerade om både historiska och framtida miljöpåverkande händelser. Potentiella framtida miljöpåverkande händelser, det vill säga sådana händelser som reducerar de ekologiska tillgångarna, ska inte redovisas när den fysiska påverkan sker. Istället bör den redovisas när företagets faktiska aktivitet, som orsakar påverkan, påbörjas. I samband med miljön och med varaktig hållbarhet i fokus, innebär fortlevnadspostulatet att företaget kommer att fortsätta driva sin verksamhet under överblickbar framtid. Detta betyder att företaget varken behöver minska eller öka sin miljöpåverkan, det behöver inte heller ha någon avsikt att göra det. Schaltegger & Burritt (2000) menar dock att fortlevnadspostulatet bäst ses i miljösammanhang som att företag måste minska sin framtida miljöpåverkan snarare än att företaget måste sträva efter att inte ha någon miljöpåverkan alls. (Schaltegger & Burritt 2000)

4.3 IASCs kvalitativa egenskaper

Referensramen innehåller kvalitativa egenskaper som begriplighet, relevans, tillförlitlighet och jämförbarhet ("Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements", p. 24). När de kvalitativa egenskaperna eftersträvas måste vissa avvägningar göras med hänsyn till tidsaspekt samt nytta och kostnad (Schroeder & Clark 1998).

Med begriplighet menas att informationen som ges i de finansiella rapporterna ska vara lättbegriplig då den ska förstås och tolkas av finansiella intressenter. Samtidigt måste intressenterna vara medvetna om att

årsredovisningsproducenterna inte kan förklara allt in i minsta detalj, utan det förutsätts att de innehar en viss kunskap på området. (Schroeder & Clark 1998)

Information som bedöms påverka ett beslut ska redovisas i de finansiella rapporterna. Om informationen kan tänkas inverka på intressenternas beslutsfattande eller medverka till ett annat beslut än vad som från början var tänkt, anses informationen vara relevant. Finansiell information ska vara användbar för olika typer av beslutsfattare. En viktig del av relevanskriteriet är väsentlighet. Det räcker inte att informationen är relevant den måste också vara av väsentlig betydelse för att företagen bör särredovisa. När ett avgörande om relevans görs, måste en avvägning gentemot tidsaspekten beaktas. Vidare bör beaktas att nyttan av informationen bör vara större än kostnaden för att tillhandahålla den. (Schroeder & Clark 1998)

Det finns en annan aspekt av informationens användbarhet, nämligen dess tillförlitlighet. Tillförlitlighet inrymmer många andra begrepp, såsom korrekt bild, innebörd före form, neutralitet, försiktighet och fullständighet ("Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements", p.31-38). Informationen i de finansiella rapporterna ska vara korrekt och rättvisande. I ÅRL finns det stadgat att rättvisande bild ska uppnås, vilket innebär att en så riktig bild som möjligt ska ges av företagets ekonomiska situation. Westermark (2000) menar att kravet på en rättvisande bild i Sverige ska ses som en målsättning för hela redovisningen. Vidare skriver han att det kan antas att en tillämpning av lag, rekommendationer och allmänna råd som regel leder till en rättvisande bild. Begreppet fullständighet kopplas samman med korrekthet och rättvisande bild i den meningen att en rättvisande bild uppnås tillsammans med fullständig information. Vid redovisningen ska också en rimlig försiktighet beaktas. Inom ramen för försiktighet ryms två principer, realisationsprincipen och lägsta värdets princip (Thomasson m fl 1999). Värdering av tillgångar och skulder görs på olika sätt när försiktighet ska beaktas. Vinster redovisas först vid en avyttring enligt realisationsprincipen, medan förluster beaktas så fort de befaras i enlighet med lägsta värdets princip. (Thomasson m fl 1999) De senaste decennierna har försiktighetsprincipen fått en allt mindre betydelse. Anledningen till detta är att borgenärsintresset minskat medan aktieägarintresset fått en ökad betydelse och aktieägarna har inte samma behov av försiktiga värderingar som borgenärerna. (Smith 2000) Vid bedömningen om tillförlitlighet måste informationen dessutom vara neutral och informativ, d v s spegla verkligheten så korrekt som möjligt. Om företagen använder samma mätningmetoder och någon form av praxis uppkommer, kan tillförlitligheten lättare bestyrkas och verifieras. (Schroeder & Clark 1998)

Jämförbarhet är en viktig aspekt både vad gäller jämförelser mellan företag och över tiden. Det innebär exempelvis att företag inte får byta redovisningsprinciper hur som helst, eftersom beräkningsgrunderna ska vara lika för att kunna jämföra mellan olika räkenskapsår. (Schroeder & Clark 1998) För att informationen ska kunna jämföras mellan företag är det viktigt att lika händelser redovisas på ett identiskt sätt. Det primära syftet med jämförbarheten bör vara att underlätta arbetet med att framställa prognoser för framtiden och för externa intressenter att fatta finansiella beslut. Om olika metoder tillåts för att tillfredsställa informationskraven är det troligt att företagen väljer den metod som kostar minst

eller medför de mest positiva ekonomiska konsekvenser för företaget. Informationen ska vara av väsentlig betydelse, d v s den ska medföra en skillnad på resultatet. Informationen ska alltså medföra en ekonomisk konsekvens. (Hendriksen & van Breda 1992)

4.4 Definitioner

Nedan följer IASCs begreppsdefinitioner och när de ska redovisas:

Tillgångsdefinition:

En resurs som kontrolleras av företaget, till följd av inträffade händelser och som förväntas innebära ekonomiska fördelar för företaget i framtiden. ("Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements" p. 49a)

En tillgång ska redovisas i balansräkning när det är sannolikt att framtida ekonomiska fördelar kommer att tillföras företaget och när tillgången kan mätas på ett tillförlitligt sätt. ("Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements" p. 89)

Skulddefinition:

Ett befintligt åtagande för företaget till följd av inträffade händelser vilket förväntas föranleda ett utflöde från företaget av resurser som innefattar ekonomiska fördelar. ("Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements", p. 49b)

En skuld ska redovisas i balansräkningen när det är sannolikt att ett utflöde av resurser innefattande ekonomiska fördelar sker, för att uppfylla ett befintligt åtagande och ett tillförlitligt belopp kan mätas. ("Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements", p. 91)

Intäktsdefinition:

En ökning av det ekonomiska värdet under en redovisningsperiod till följd av inbetalningar eller ökning av tillgångars värde, eller minskning av skulders värde med en ökning av eget kapital som följd, förutom sådana öknings av eget kapital som kommer av tillskott från ägarna. ("Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements", p. 70a)

En intäkt ska redovisas i resultaträkningen när en ökning av framtida ekonomiska fördelar som kan relateras till en ökning av en tillgång eller en minskning av en skuld, har uppkommit och som kan mätas på ett tillförlitligt sätt. ("Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements", p. 92)

Kostnadsdefinitionen:

En minskning av det ekonomiska värdet under en redovisningsperiod till följd av utbetalningar eller värdeminskning på tillgångar eller ökning av skulders värde med minskning av eget kapital som följd, förutom sådana minskningar av eget kapital som utgörs av överföringar till ägarna. ("Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements", p. 70b)

En kostnad ska redovisas i resultaträkningen när en minskning av framtida ekonomiska fördelar, som kan relateras till en minskning av tillgångens värde eller en ökning av en skuld, har uppkommit och som kan mätas på ett tillförlitligt sätt. ("Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements", p. 94)

5 EGs rekommendation

I detta kapitel redogör vi för EG-rekommendationen, ”Redovisning, värdering och lämnande av upplysningar när det gäller miljöaspekter i företags årsbokslut och förvaltningsberättelser”. Det inledande avsnittet, bakgrund och syfte, är en sammanfattning av det som återges i rekommendationen. Bilagan däremot som innehåller de bestämmelser som EG kommissionen vill att medlemsstaterna följer, återges i sin helhet. För att rekommendationen ska bli mer lättläst har vissa ord, upprepningar och dylikt utelämnats eller införlivats i texten. När vi har återgivit bestämmelserna i bilagan, har vi även tagit hänsyn till den engelska versionen då den svenska översättningen inte var helt tillförlitlig. När vi presenterar innehållet i rekommendationen har vi valt att dela in informationen i samma områden som EG kommissionen använt sig av i sin bilaga till rekommendationen. Indelningen utgörs av områdena: räckvidd, definitioner, redovisning och värdering samt upplysningar. Avslutningsvis i kapitlet diskuterar vi i vilken utsträckning vi tror rekommendationen kan bidra till en mer jämförbar miljöredovisning.

5.1 Bakgrund och syfte

”Bristen på uttryckliga regler har bidragit till att skapa en situation där olika intressegrupper – tillsynsmyndigheter; investerare, finansanalytiker och allmänheten - kan anse att miljöinformationen från företagen är otillräcklig eller opålitlig.” (Kommissionens rekommendation av den 30 maj 2001 om ”Redovisning, värdering och lämnande av upplysningar när det gäller miljöaspekter i företags årsbokslut och förvaltningsberättelser”, inledningen p. 4)

Så här inleder EG kommissionen sin rekommendation och anser därmed att företagen bör ägna större uppmärksamhet åt de finansiella miljöfrågorna. Då inga allmänt vedertagna riktlinjer om finansiell rapportering av miljöaspekter finns, är det svårt att göra jämförelser företag emellan. Rekommendationen har utgivits som ett led i kommissionens åtgärdsprogram för miljön. 1992 offentliggjordes kommissionens femte åtgärdsprogram, ”Mot en hållbar utveckling”. Programmet innehåller förslag på området för miljöskydd, vilket bland annat omfattar ett gemenskapsinitiativ på redovisningsområdet. År 2001 antog kommissionen ett sjätte miljöhandlingsprogram, där den rekommendation som vi här beskriver ingår.

Syftet med rekommendationen är att bidra till att ge de som använder sig av finansiell rapportering meningsfull och jämförbar information om miljöfrågor. Uppgifterna som lämnas i företagens bokslut och förvaltningsberättelser måste bli fler, öppnare och mer jämförbara. Kommissionen strävar efter att klargöra de befintliga reglerna och ge en konkretare vägledning i fråga om hur företagen ska redovisa, värdera och lämna upplysningar om miljöaspekter i sina årsbokslut och förvaltningsberättelser. Vidare ska rekommendationen bidra till att de separata

miljörapporterna å ena sidan och årsbokslut och förvaltningsberättelser å andra sidan ska ha större överensstämmelse, vara mer sammanhängande och närmare kopplade till varandra. Detta syfte främjas genom att säkerställa att miljöupplysningar ingår i årsboksluten och förvaltningsberättelserna på ett sätt som kompletterar de mera detaljerade och omfattande separata miljörapporterna.

Då även EG strävar efter en redovisningsharmonisering, arbetar kommissionen efter att bibehålla överensstämmelsen mellan EGs redovisningsregler och de internationella redovisningsstandarder som utvecklats av IASC. Rekommendationen hänvisar till flera internationella redovisningsstandarder som IASC gett ut. De viktigaste för miljöfrågor är IAS 36, som behandlar nedskrivning av tillgångar, IAS 37 som tar upp avsättningar, eventalförpliktelser och ansvarsförbindelser samt IAS 38 som handlar om immateriella tillgångar. EG-rekommendationen är förenlig med ovan nämnda standarder. IASCs standarder har översatts av Redovisningsrådet, IAS 36 motsvaras av RR 17, IAS 37 av RR 16 och IAS 38 har översatts till RR 15. Dessa tre standarder börjar gälla i Sverige från och med den första januari år 2002.

I rekommendationens bilaga återfinns de bestämmelser som kommissionen angett. Bilagan har delats in i fyra olika områden, räckvidd, definitioner, redovisning och värdering samt upplysningar.

5.2 Räckvidd

- Rekommendationen omfattar endast uppgifter som företag lämnar i årsbokslut och koncernredovisningar samt i förvaltningsberättelser och sammanställda förvaltningsberättelser som gäller miljöfrågor. Den omfattar inte rapporter för särskilda ändamål, exempelvis miljörapporter, utom när det betraktas som lämpligt att sammankoppla årsbokslut, förvaltningsberättelser och separata miljörapporter för att göra uppgifterna i dem mer enhetliga.
- Rekommendationen omfattar bestämmelser för redovisning, värdering och lämnande av upplysningar när det gäller miljöutgifter, miljöförpliktelser och miljörisiker samt tillhörande tillgångar som uppstår genom transaktioner och händelser som påverkar eller som sannolikt kommer att påverka redovisningssubjektets finansiella ställning och resultat.
- I rekommendationen fastställs också vilka slag av uppgifter som lämpligen bör lämnas i årsbokslutet, koncernredovisningen och/eller förvaltningsberättelsen och den sammanställda förvaltningsberättelsen när det gäller företagets inställning till miljöfrågor och hur företagets prestationer är i detta avseende, i den utsträckning det kan påverka företagets finansiella ställning. Rekommendationen omfattar både enskilda företags bokslut och koncernredovisningar. I fråga om de sistnämnda bör uppgifterna hänföra sig till koncernen. Bestämmelserna om redovisning och värdering bör tillämpas på ett enhetligt sätt för alla enheter som omfattas av sammanställningarna.
- Rekommendationen gäller alla företag som omfattas av fjärde och sjunde bolagsdirektiven, men beaktar de undantag som medlemsstaterna får göra för små och medelstora företag enligt artiklarna 11 och 27 i fjärde direktivet.
- Även om de särskilda bestämmelserna om redovisning för banker, andra finansiella institut och försäkringsföretag återfinns i separata direktiv omfattar

rekommendationen även denna typ av företag eftersom de finansiella konsekvenserna av miljöfrågor inte skiljer sig åt.
(p. 1-5)

5.3 Definitioner

Med miljö avses den naturliga fysiska omgivningen som omfattar luft, vatten, land, flora, fauna och icke-förnybara naturresurser såsom fossila bränslen och mineraler. (p. 1)

Miljöutgifter inkluderar kostnader för åtgärder som ett företag vidtar, eller kostnader som andra vidtar för företagets räkning, för att förhindra, reducera eller återställa skador på miljön som uppstått till följd av dess operativa verksamhet. Detta omfattar bland annat att bortskaffa och undvika uppkomst av avfall, skydd av mark och yt- och grundvatten, skydd av ren luft och klimat, minskning av buller samt skydd av den biologiska mångfalden och landskapet. Endast ytterligare identifierbara kostnader som primärt är avsedda att förhindra, reducera eller återställa skador på miljön bör inkluderas. Kostnader som kan ha en gynnsam miljöeffekt men vars primära syfte är att uppfylla andra behov, t.ex. ökad lönsamhet, hälsa och säkerhet i arbete, säker användning av företagets produkter eller produktionseffektivitet bör undantas. Om det inte går att separera summan för extrakostnaderna från övriga kostnader som dessa kan vara integrerade i, kan en uppskattning göras av denna summa i den mån slutbeloppet uppfyller villkoret på att primärt vara avsett att förhindra, reducera eller återställa skador på miljön. (p. 2)

Kostnader för böter eller andra påföljder för brott mot miljölagstiftningen och ersättning till tredje man för förlust eller skada som orsakats genom miljöförorening i det förflutna, omfattas inte av definitionen. Även om sådana kostnader är knutna till den inverkan företagets drift har på miljön, är de inte kostnader för att förhindra, reducera eller återställa skador på miljön. (p. 3)

Europeiska statistikkontoret (Eurostat) har utarbetat ett antal utförliga definitioner av kostnader per miljöområde som ingår i tillämpningsdokumenten för rådets förordning om statistik rörande företagsstrukturer. De regelbundna aktualiserade definitionerna är grunden för statistisk rapportering av miljökostnader inom EU. Används den generella definitionen i punkt 2 ovan rekommenderas företagen att beakta dessa utförliga definitioner när de lämnar in de miljöupplysningar som anges i avsnittet om upplysningar i den mån de överensstämmer med kraven om redovisning och värdering. (p. 4)

5.4 Redovisning och värdering

Redovisning av miljöförpliktelser

En miljöförpliktelse redovisas när det är troligt att ekonomiska resursutflöden uppstår vid en reglering av en befintlig miljörelaterad skyldighet som har uppstått på grund av tidigare händelser och skyldighetens storlek kan värderas på ett tillförlitligt sätt. Skyldighetens art måste definieras klart. Den kan vara av två slag:

- Rättslig eller avtalsmässig : Företaget har en rättslig eller kontraktsenlig skyldighet att förhindra, reducera eller återställa skador på miljön.
- Implicit: En implicit skyldighet härrör från företagets eget agerande. Företaget har förbundit sig att förhindra, reducera eller återställa skador på miljön och saknar möjlighet att underlåta detta därför att företaget, på grund av uttalad policy eller avsikt eller företagets fasta praxis, har uppgivit för tredje man att det åtagit sig förpliktelsen att förhindra, reducera eller återställa skador på miljön. (p. 1)

Tidigare eller nu gällande branschpraxis ger upphov till en implicit skyldighet för företaget endast i den utsträckning som företagets ledning saknar möjlighet att underlåta att handla. Detta inträffar bara om företaget har åtagit sig förpliktelsen att förhindra, reducera eller återställa skador på miljön genom ett särskilt offentligt uttalande eller genom en tidigare fast praxis. (p. 2)

Skador på miljön som kan hänföras till företaget eller som kan ha orsakats av företaget, men där det saknas rättslig, kontraktsenlig eller implicit skyldighet att åtgärda, det vill säga att skadan inte uppfyller kraven för att redovisas som en miljöförpliktelse i företagets årsbokslut i enlighet med punkterna 1 och 2. Detta hindrar inte att man tillämpar kriterierna i punkt 5 för eventuella miljöförpliktelser. (p. 3)

En miljöförpliktelse ska redovisas när en tillförlitlig beräkning kan göras av kostnaden för skyldigheten. Om det på balansdagen finns en klart definierad skyldighet som sannolikt kommer att leda till ett resursutflöde av ekonomisk natur, men det råder osäkerhet i fråga om belopp eller när den uppkommer, bör en *avsättning* göras under förutsättning att en tillförlitlig uppskattning kan göras av skyldighetens belopp. Denna behandling överensstämmer med artikel 20.1 (3) och artikel 31.1 bb i fjärde direktivet. Osäkerhet i fråga om tidpunkt eller belopp kan t.ex. röra saneringsteknik som är under utveckling och omfattningen och arten av den sanering som krävs. I de sällsynta fall där en tillförlitlig uppskattning av kostnaderna inte kan göras, bör skyldigheten inte redovisas. Den bör betraktas som en eventuell förpliktelse. (p. 4)

Eventualmiljöförpliktelse

Eventualförpliktelser bör inte redovisas i balansräkningen. Om det finns en möjlighet, som är mindre sannolik, att skadan måste återställas i framtiden men skyldigheten fortfarande är beroende av en händelse som inte säkert kommer att inträffa, ska eventualmiljöförpliktelser nämnas i not till årsbokslutet. Om det är

ytterst liten risk att företaget kommer att drabbas av miljökostnader eller om sådana kostnader inte blir betydande krävs ej några upplysningar om denna eventalförpliktelse. (p. 5)

Kvittning av förpliktelser mot förväntade återbetalningar

Om företaget förväntar sig att en del av eller hela kostnaden för en miljöförpliktelse kommer att ersättas av en annan part, bör ersättningen redovisas först när det är så gott som säkert att företaget kommer att ersättas om skyldigheten infrias. (p. 6)

En förväntad ersättning från tredje man bör inte kvittas mot miljöförpliktelsen. Den bör anges separat som en tillgång i balansräkningen med ett belopp som inte överstiger den avsättning den hänför sig till. Det kan endast kvittas mot en miljöförpliktelse om det finns laglig rätt att göra en sådan kvittning som företaget avser att utnyttja. Om det på grundval av denna avsättning är lämpligt med kvittning bör förpliktelsens och den förväntade ersättningens hela belopp redovisas i noterna. (p. 7)

Förväntade intäkter från försäljning av egendom som hänför sig till en miljöförpliktelse bör inte kvittas mot förpliktelsen eller tas med vid värderingen av en avsättning, även om de förväntade intäkterna har ett nära samband med den händelse som föranlett avsättningen. (p. 8)

Företaget är normalt ansvarigt för hela miljöförpliktelsen. Om så inte är fallet, ska endast företagens andel redovisas som en miljöförpliktelse. (p. 9)

Redovisning av miljökostnader

En miljökostnad bör redovisas som kostnad för den period då den uppstår, såvida den inte uppfylla villkoren för att anses som en tillgång (se punkt 12). (p. 10)

En miljökostnad som avser skador som uppstått under en tidigare period uppfyller inte kraven för att betraktas som justeringar för tidigare perioder utan bör bokföras under den aktuella perioden, dvs. den period då de redovisades. (p. 11)

Upptagande i balansräkningen (kapitalisering) av miljöutgifter

En miljöutgift kan upptas i balansräkningen om den uppstår för att förhindra eller minska framtida skador eller att bevara resurser, för att medföra framtida ekonomiska fördelar samt uppfyller villkoren i artikel 15.2 i fjärde direktivet. (p. 12)

En miljöutgift som uppstår för att förhindra eller minska framtida skador eller att bevara resurser kan endast redovisas som en tillgång om den, i enlighet med artikel 15.2 i fjärde direktivet, är avsedd att kontinuerligt användas inom företagens verksamheter och om dessutom ett av följande kriterier är uppfyllt:

- Kostnaderna avser förväntade ekonomiska fördelar som tros komma företaget till del och förlänga livslängden, ökar kapaciteten eller förbättrar säkerheten

eller effektiviteten för företagets tillgångar (större än deras ursprungligen bedömda prestationsnivå).

- Kostnaderna reducerar eller förhindrar en trolig förorening av miljön till följd av framtida verksamhet.

(p. 13)

Om kriterierna för en redovisning bland tillgångarna i enlighet med punkterna 12 och 13 ovan inte har uppfyllts, ska miljökostnaderna upptas i resultaträkningen allt eftersom de uppstår. Om kriterierna uppfyllts ska miljökostnaden upptas i balansräkningen som en tillgång och avskrivningar görs i resultaträkningen under de aktuella och lämpliga framtida perioderna, dvs. systematiskt under deras förväntade användbara ekonomiska livslängd. (p. 14)

En miljöutgift bör inte upptas i balansräkningen utan istället tas upp i resultaträkningen om den inte ger upphov till framtida ekonomiska fördelar. Denna situation uppstår när en miljöutgift avser tidigare eller nuvarande verksamheter samt återställande av miljön till dess status före nedsmutsningen (t.ex. avfallsbehandling, saneringskostnader som avser aktuella verksamheter, sanering av skada som uppstått under tidigare perioder, miljöförvaltningskostnader eller miljörevisioner.) (p.15)

Poster så som anläggningar och maskiner kan förvärvas av miljöskäl, t.ex. tekniska installationer för föroreningskontroll eller begränsning av föroreningar för att skapa överensstämmelse med miljölagar och/eller miljöförordningar. Om de uppfyller kriterierna för att kunna redovisas som en tillgång enligt punkterna 12 och 13, måste de upptas i balansräkningen. (p. 16)

Det finns fall när inga förväntade framtida ekonomiska fördelar uppstår genom miljöutgiften själv, utan egentligen på grund av att en annan tillgång använts i företagsdriften. När en miljöutgift som redovisas som en tillgång avser en annan befintlig tillgång ska den inkluderas som en integrerad del av denna tillgång och ska inte redovisas separat. (p. 17)

Det kan finnas rättigheter eller poster av liknande art som förvärvats i samband med företagsdriftens effekter på miljön (t.ex. patent, licenser, föroreningstillstånd och utsläppsrättigheter). Om dessa i enlighet med artiklarna 9C.I 2a och 10 C.I 2a i fjärde direktivet har förvärvats mot vederlag och dessutom uppfyller kriterierna för redovisning bland tillgångarna enligt punkterna 12 och 13, måste de upptas i balansräkningen och amorteras systematiskt under deras förväntade användbara ekonomiska livslängd. Om inte bör de tas upp i resultaträkningen i takt med att de uppstår. (p. 18)

Tillgångars värdeminskning

Miljömässig utveckling eller miljömässiga faktorer kan leda till att en befintlig anläggningstillgång minskar i värde, t.ex. vid nedsmutsning av ett landområde. En värdejustering bör göras om det belopp som är återvinningsbart vid användningen av platsen har sjunkit under bokfört värde. Denna situation bör mot bakgrund av artikel 35.1 c bb i fjärde direktivet betraktas som permanent. Beloppet av denna värdejustering bör tas upp i resultaträkningen. I enlighet med artikel 20.3 i fjärde

direktivet kan avsättningar för förpliktelser och kostnader i enlighet med punkt 4 inte ställas mot värdet av tillgångarna. (p. 19)

När en miljökostnad i enlighet med punkt 17 redovisas som en integrerad del av en annan tillgång ska den kombinerade tillgången vid varje balansdag kontrolleras vad avser dess återvinningsbarhet och om så är lämpligt, skrivs ned till det återvinningsbara beloppet. (p. 20)

Om det bokförda värdet av en tillgång redan återspeglar en förlust i ekonomiska fördelar av miljömässiga skäl kan den efterföljande utgiften för att återställa framtida ekonomiska fördelar till ursprunglig nivå upptas i balansräkningen, i den mån det resulterande bokförda värdet inte överstiger tillgångens återvinningsbara belopp. (p. 21)

Värdering av miljöförpliktelser

En miljöförpliktelse redovisas när en tillförlitlig uppskattning kan göras av den utgift som ska betalas på grund av skyldigheten. (p. 22)

Förpliktelsebeloppet bör vara den bästa möjliga uppskattningen av den utgift som behövs för att reglera den nuvarande skyldigheten på balansdagen, baserat på den befintliga situationen och med hänsyn tagen till framtida utveckling både tekniskt och lagstiftningsmässigt, i den mån något sådant kan tänkas inträffa. (p. 23)

Beloppet bör vara en uppskattning av förpliktelsens totalbelopp oberoende av det datum då verksamheten upphört eller förpliktelsen ska regleras. En gradvis uppbyggnad av hela förpliktelsebeloppet under företagets driftsperiod tillåts i enlighet med artikel 20.1 i fjärde direktivet. (p. 24)

Vid uppskattning av miljöförpliktelsebeloppet är följande regler tillämpliga: Om den förpliktelse som värderas kan leda till olika möjliga resultat bör den, i enlighet med punkt 23, bästa uppskattningen redovisas. Vid de synnerligen sällsynta fall då det är omöjligt att avgöra en bästa uppskattning av förpliktelsen med tillräcklig tillförlitlighet, bör denna förpliktelse betraktas som en eventuell förpliktelse och den bör därför omnämnas i noterna till årsboksluten. Dessutom bör upplysningar lämnas om skälen till varför någon tillförlitlig uppskattning inte kunde göras. (p. 25)

Dessutom ska följande beaktas vid värderingen av beloppet för en miljöförpliktelse:

- Tillkommande direkta kostnader för återställningsarbetet.
- Kostnader för kompensation och fördelar till de anställda som förväntas lägga ner avsevärd tid direkt på återställningsarbetet.
- Krav på övervakning efter det att återställandet slutförts.
- Tekniska framsteg, så länge det är troligt att myndigheterna kommer att godkänna denna nya teknik.

(p. 26)

Avsättningar för platssanerings- och demonteringskostnader

Utgifter som avser återställande av platser, bortforslande av ackumulerade avfallsbiprodukter, stängning eller bortforslande av anläggningstillgångar, som företaget är skyldigt att ta på sig, bör redovisas i enlighet med kriterierna i punkterna 1 – 4. Om dessa kriterier uppfylls, måste skyldigheten att ta på sig de framtida utgifterna redovisas som en miljöförpliktelse. (p. 27)

I enlighet med punkt 24 bör miljöförpliktelsen avseende återställande av platser, bortforslande eller stängning redovisas vid det datum då företagets drift inleds och skyldigheten följaktligen uppstår. Redovisningen av denna förpliktelse bör inte skjutas upp till dess verksamheten slutförts eller platsen har stängts. Då denna förpliktelse redovisas, ingår de uppskattade utgifterna inkluderade som en del av kostnaden för den relaterade tillgången som måste demonteras och avlägsnas. Denna utgift som upptagits i balansräkningen avskrivs sedan som en del av det relaterade tillgångens avskrivningsbara belopp. Ytterligare skada kan orsakas under driften och företagets skyldighet att återställa denna uppstår när miljöskadan inträffar. (p. 28)

I enlighet med IAS 37 punkt 14 är en bokföringsbehandling enligt punkt 28 ovan att föredra vid fall av platssanerings- och demonteringskostnader för långsiktigt arbete. Denna bokföringsmetod är hur som helst tillåten enligt artikel 20.1 i fjärde direktivet tillsammans med en gradvis uppbyggnad av en avsättning för sådana kostnader, vilket är det andra alternativet. Företaget kan redovisa långsiktiga nedläggningskostnader under den arbetsperioden. Vid varje redovisningsperiod tas en del av kostnaderna upp som en utgift medan restbeloppet redovisas som en separat förpliktelse. (p. 29)

Diskontering av långsiktiga miljöförpliktelser

För miljöförpliktelser som inte ska regleras inom en nära framtid är det tillåtet men ej ett krav att värdera enligt nuvärde (dvs. diskontering) om skyldigheten och beloppet och tidpunkterna för betalningarna är fastställda eller kan avgöras med tillförlitlighet. Värdering till löpande kostnader (dvs. icke-diskontering av uppskattad kostnad) är också godtagbart. Då effekterna av pengarnas tidsvärde är betydande är det dock lämpligare att värdera miljöförpliktelser till nuvärdet. (p. 30)

Upplysningar om vilken metod som valts ska lämnas i noterna. Den förväntade kostnaden bör baseras på en platsspecifik plan för saneringen och/eller åtgärdandet av nedsmutsningen. Belopp och tidpunkter för betalningarna bör baseras på objektiv och kontrollerbar information. (p. 31)

De icke-diskonterade uppskattade kassaflödena bör vara de uppskattade belopp som förväntas betalas på likviddagarna (inklusive uppskattning av inflationen) och bör beräknas med hjälp av explicita antaganden baserade på sanerings- och/eller åtgärdandeplanen, så att en sakkunnig part skulle kunna se över beräkningarna och kontrollera de uppskattade kassaflödena. (p. 32)

Om ett företag använder diskontering vid värdering av sina miljöförpliktelser bör detta tillämpas konsekvent. Varje tillgång bör även diskonteras om den avser återvinning av en del av eller hela förpliktelsen som värderas på diskonterad basis. Därtill kommer att om förpliktelsen värderas på diskonterad basis bör det återvinningsbara beloppet för tillgångarna också värderas på basis av diskonterade kassaflöden. (p. 33)

Värdering till nuvärdet kräver att man avgör en diskonteringsränta och har tillgång till information om de faktorer som kan inverka på tidpunkterna och beloppet för uppskattade erforderliga kassaflöden. Dessutom bör förpliktelsebeloppet ses över varje år och justeras om antagandena förändrats. (p. 34)

Upplysningar i förvaltningsberättelsen och den sammanställda förvaltningsberättelsen

Upplysningar om miljöfrågor bör lämnas i den mån de är av betydelse för redovisningssubjektets ekonomiska prestationsförmåga eller ställning. Upplysningarna ska ingå, beroende på vilken post som avses, i förvaltningsberättelsen och den sammanställda förvaltningsberättelsen eller i noterna till förvaltningsberättelsen och den sammanställda förvaltningsberättelsen. I punkterna 2, 5 och 6 behandlas lämnandet av upplysningar om poster i förvaltningsberättelsen och den sammanställda förvaltningsberättelsen eller i noterna. I punkterna 3 och 4 behandlas presentationen av poster i balansräkningen. (p. 1)

Enligt bestämmelserna i artikel 46.1 och 46.2 i fjärde direktivet och artikel 36.1 och 36.2 i sjunde direktivet om innehållet i företags miljöfrågorna och företagens agerande då dessa frågor är relevanta för företagens ekonomiska resultat och ställning eller dess utveckling. Denna information måste ge en rättvis redogörelse för utvecklingen av företagens affärsverksamhet och ställning i den mån miljöfrågor direkt kan påverka företaget. Därför rekommenderas följande upplysningar:

- a) Den policy och de program som företaget har antagit i miljöskyddshänseende, särskilt vad gäller att förhindra nedsmutsning. För den som använder sig av förvaltningsberättelser är det relevant att fastställa i vilken omfattning miljöskyddet är en integrerad del av företagens policy och verksamheter. När så är tillämpligt kan detta inkludera hänvisningar till att miljöskyddssystem antagits och att erforderlig överensstämmelse med en bestämd uppsättning av förbundna normer eller certifieringar finns.
- b) De förbättringar som har gjorts på miljöskyddets nyckelområden. Denna information är särskilt användbar om den på ett objektiva och överblickbart sätt ger en redogörelse för företagens prestationsförmåga avseende ett bestämt kvantifierat mål (t.ex. utsläpp under de senaste fem åren) och orsakerna till att avsevärda skillnader kan ha uppstått.
- c) Hur stor del av miljöskyddsåtgärderna, som beror på nuvarande lagstiftning eller är en följd av framtida krav i lagändringar som redan –

eller till stora delar –antagits, har genomförts eller håller på att genomföras.

- d) När så är lämpligt och relevant för beskaffenheten och storleken på företagets affärsverksamhet och för den typ av miljöfrågor som är relevanta för företaget, lämnas information om företagets miljöprestanda: som t.ex. energianvändning, materialanvändning, vattenanvändning, utsläpp, bortskaffande av avfall. Denna information kan med fördel lämnas genom kvantitativa miljöeffektivitetsindikatorer och, om så är relevant, uppdelade per affärssegment. Särskilt relevant är kvantitativa data, i absoluta termer för utsläpp och förbrukning av energi, vatten och material för redovisningsperioden tillsammans med jämförbara data för den tidigare redovisningsperioden. Dessa siffror bör företrädesvis uttryckas i fysiska enheter snarare än i monetära termer. För att bättre förstå deras relativa betydelse och utveckling kan siffror i monetära termer sättas i relation till poster som visas i balansräkningen eller resultaträkningen.
- e) Om företaget ger ut en separat miljörapport som innehåller mer detaljerad eller ytterligare kvantitativ eller kvalitativ miljöinformation kan även denna rapport omnämnas. Om miljörapporten innehåller de upplysningar som anges i d) kan en kortfattad beskrivning lämnas med angivande av att ytterligare upplysningar finns i miljörapporten. Upplysningar som lämnas i en separat miljörapport bör överensstämma med all relaterad information i förvaltningsberättelsen och företagets årsbokslut. Om miljörapporten varit föremål för extern kontroll bör detta anges i förvaltningsberättelsen. Det är relevant att informera användarna av förvaltningsberättelserna om miljörapporten innehåller objektiva, externt kontrollerbara data.

(p. 2)

Upplysningar i balansräkningen

Avsättningar bör visas i balansräkning under rubriken ”Andra avsättningar”. I enlighet med artikel 4 i fjärde direktivet är det tillåtet med en mer detaljerad underindelning av posterna som föreskrivs i artiklarna 9,10 och 23 – 26 för utformning av balansräkningen samt resultaträkningen under förutsättning att uppställningsformen följs. Medlemsstaterna får föreskriva en sådan underindelning. (p. 3)

Om miljöförpliktelse är betydande är det lämpligare att redovisa dem separat i balansräkningen. Alternativt bör de, om de är betydande, lämnas separat i noterna till bokslutet, i enlighet med artikel 42 i fjärde direktivet och artikel 29.1 i sjunde direktivet. Upplysningar i noterna till årsbokslutet och koncernredovisningen.

(p. 4)

I enlighet med bestämmelserna i fjärde och sjunde direktivet bör följande information lämnas i noterna:

- a) Beskrivning av värderings- och värdejusteringsmetoder som tillämpas på miljöfrågor som ett led i de upplysningar som krävs i artikel 43.1.1 i fjärde direktivet och artikel 34.1 i sjunde direktivet.

- b) Extraordinära miljökostnader som tas upp i resultaträkningen, i enlighet med artikel 29 i fjärde direktivet och artikel 17 i sjunde direktivet.
- c) Upplýsingar och detaljer om rubriken ”Andra avsättningar”, om inte i balansräkningen, så lämnas de i enlighet med punkt 4 ovan.
- d) Eventuella miljöförpliktelser, i enlighet med artikel 43.1.7 i fjärde direktivet och artikel 34.7 i sjunde direktivet, inklusive tillräckligt detaljerad narrativ information, så att den eventuella miljöförpliktelsens art framgår. Om stora osäkerhetsmoment i värderingen gör det omöjligt att uppskatta beloppet för en miljöförpliktelse bör upplýsingar om detta tillsammans med orsakerna härtill lämnas och, om möjligt, de olika tänkbara resultaten. (p. 5)

Förutom kraven i fjärde och sjunde direktivet ska följande upplýsingar finnas med i noterna:

- a) För varje betydande miljöförpliktelse, en beskrivning av dess art och en uppgift om tidpunkter och villkor för regleringen. En förklaring av skadan samt de lagar eller förordningar där krav finns avseende åtgärdandet och återställandet eller de förebyggande åtgärder som vidtas eller föreslås. Om dessa posters beskaffenhet och villkor är tillräckligt likartade kan denna information lämnas sammantaget. Om beloppet för kostnaderna uppskattas på basis av flera olika belopp, bör en beskrivning lämnas av hur man nått fram till denna uppskattning med en uppgift om alla förväntade förändringar i lagstiftning eller i befintlig teknik som återspeglas i de angivna beloppen.
- b) Då nuvärdesmetoden använts och effekterna av diskonteringen är betydande bör upplýsingar lämnas om det odiskonterade beloppet för förpliktelsen och den diskonteringsränta som använts.
- c) Vid fall av långsiktiga platsanerings-, nedläggnings- och demonteringskostnader lämnas upplýsingar om bokföringspolicyn. Om företaget använder en gradvis uppbyggnad av en avsättning bör upplýsingar lämnas om hela den avsättning som skulle behövas för att täcka alla sådana långsiktiga kostnader. Bestämmelserna vad avser upplýsingar om miljökostnader som tas upp i resultaträkningen och miljökostnader som upptagits i balansräkningen bör också beaktas.
- d) Beloppet för miljökostnader som tas upp i resultaträkningen samt beräkningsgrunderna för dem. Vid behov bör även en underindelning av de poster som företaget har identifierat som miljökostnader lämnas på ett sätt som är lämpligt i relation till art och storlek på företagens affärsverksamhet samt till de typer av miljöfrågor som är relevanta för företaget. I den mån det är möjligt och relevant är det lämpligt att lämna en uppdelning av utgifterna per miljöområde.
- e) Miljökostnader som kapitaliserats under redovisningsperioden, i den mån en tillförlitlig uppskattning kan göras. Om så är tillämpligt bör även upplýsingar lämnas om vilken del av beloppet som avser kostnader för att avlägsna föroreningar i efterhand och vilken del som avser extrautgifter för att anpassa installationer eller produktionsprocesser för att minska nedsmutsningen (dvs. teknik och praxis som ska förebygga nedsmutsning). I den mån det är möjligt och relevant är det lämpligt att

lämna en uppdelning av utgifter som upptagits i balansräkningen per miljöområde.

- f) Då avsevärda kostnader uppstått till följd av böter eller andra påföljder för bristande överensstämmelse med miljöförordningar och kompensationer som utbetalas till tredje part, t.ex. till följd av förlust eller skada som orsakats av tidigare miljönedsmutsning bör upplysningarna lämnas separat som extraordinära poster. Även om de avser effekter på miljön till följd av driften av företaget, medför dessa kostnader inte att skadorna på miljön förhindras, minskar eller repareras, varför det är lämpligt med upplysningar som särskiljs från miljökostnaderna.
- g) Statliga incitament som är relaterade till miljöskydd som företaget erhållit eller har rätt till. Villkoren för varje post som berörs, eller om de är likartade, en sammanfattning av villkoren. Upplysningar om vilken bokföringsmetod som antagits bör även lämnas.

5.5 Rekommendationens bidrag till en mer jämförbar miljöredovisning

Vi har haft tillgång till EG-rekommendationen på både engelska och svenska. Då översättningen inte alltid överensstämmer med originalet och ibland formuleras otydligt har det inte varit helt lätt att arbeta med den. En av de otydligheter vi observerat är EG-rekommendationens formulering av kravet på en framtida ekonomisk fördel i tillgångs- och investeringsdefinitionen. Definitionen består av två huvudpunkter, varav den första anger krav på en framtida ekonomisk fördel och den andra anger att ett av två kriterier krävs för en kapitalisering. Då ett av dessa kriterier inte omfattar ekonomiska fördelar är det lätt att bli förvirrad och det står inte klart om ett krav finns på en framtida ekonomisk fördel eller inte. EG-rekommendationen tar sin utgångspunkt i IASCs definitioner, i tillgångsdefinitionen ingår kravet på ekonomisk fördel. IASC anger dock att anläggningar som inte på egen hand ger framtida ekonomiska fördelar, kan vara nödvändiga för att företaget ska kunna uppnå fördelar från övriga tillgångar, och därmed kan även sådana tillgångar anses ge en framtida ekonomisk fördel.

En positiv aspekt är att upplysningarna som EG kommissionen vill att företagen ska lämna i förvaltningsberättelsen är relativt omfattande. Enligt aktiebolagslagen ingår det i revisorns uppgift att granska företagets årsredovisningar. I årsredovisningen ingår bland annat förvaltningsberättelsen och i revisionsprocessen (Revisionsprocessen, FAR 2001) anges att det främst är de lagstadgade uppgifterna i förvaltningsberättelsen som ska granskas. De granskningsåtgärder som ska göras därutöver omfattar exempelvis kontroll av att de redovisade uppgifterna på ett riktigt sätt är härledda ur företagets räkenskaper eller årsredovisningar. Övriga redogörelser i form av löpande text ska läsas och rimligheten ska bedömas. I FARs uttalande från revisionskommittén (Revisionskommittén, FAR 2001) beträffande revisorns beaktande av miljöfrågor vid granskning av årsredovisning anges att revisorns granskning ska säkerställa att miljöinformationen i förvaltningsberättelsen uppfyller ÅRLs krav. EG-rekommendationen bidrar positivt då miljöredovisningen i större omfattning

skulle granskas externt. Dock är det den lagstadgade informationen som ska prioriteras och hur detta egentligen påverkas är osäkert.

En nyhet som rekommendationen för med sig är att ett implicit åtagande, som exempelvis en miljöpolicy, kan medföra ett krav på företaget. EG-rekommendationen anger att en miljöförpliktelse har skyldighet att förhindra, reducera eller återställa skador på miljön. En förpliktelse omfattar begreppen skuld, ansvarsförbindelse och avsättningar. Ett informellt åtagande är ett åtagande som utgår från ett företags handlande. Exempelvis en etablerad praxis eller offentliggjorda riktlinjer som visar externa parter att företaget påtar sig vissa skyldigheter och därigenom skapat en förväntan att företaget kommer att fullgöra sina skyldigheter. Tilläggas bör att detta kommer att införas tillsammans med RR 16.

Enligt EG-rekommendationen bör beräkningsgrunder och beloppet för de miljökostnader som tas upp i resultaträkningen visas i noterna till bokslutet. Detta kan medföra att rekommendationen kan bidra till en mer jämförbar och transparent miljökostnadsredovisning. En annan positiv aspekt är att rekommendationen anger att kostnader för böter eller andra påföljder för miljöbrott mot miljölagstiftningen inte omfattas av miljökostnadsdefinitionen och att upplysningar om dessa böter bör lämnas separat och åtskilda från övriga miljökostnader. Vi anser att det är positivt då det innebär att ett företag inte kan dölja eventuella böter och avgifter bland andra miljökostnader. Även definitionen för miljöinvesteringar bidrar till en ökad jämförbarhet mellan företagen genom att ange att en miljöutgift måste förhindra eller minska framtida skador eller bevara resurser för att kapitaliseras, förutom kravet på en framtida ekonomisk fördel. Detta är i enlighet med en varaktig hållbar utveckling.

En negativ aspekt beträffande EG-rekommendationen är att endast direkta miljöinvesteringar omfattas av rekommendationen. En del av företagen anger att de delar upp miljöinvesteringar i direkta och indirekta sådana. Om företagen endast ska redovisa direkta miljöinvesteringar innebär det att kostnaderna inte kopplas till de aktiviteter som medfört deras uppkomst. Genom att härleda kostnaderna till rätt aktiviteter kan företagen identifiera hur en miljöinvestering kan bidra till kostnadsbesparingar.

En viktig aspekt i rekommendationens bidrag till miljöredovisningen är hur pass lätt den är för företagen att förstå och använda. Inför vårt uppsatsarbete har vi fått dela upp rekommendationen i många olika delar för att få bättre grepp om den. Den har också gett oss vissa svårigheter på grund av ovan redovisade otydligheter.

Ett av rekommendationens syfte är att bidra till en meningsfull och jämförbar information, vilket borde innebära att bestämmelserna inte ska vara tvetydiga eller ge ett oklart intryck. Dessutom borde avsnitten om definitioner utökas till att definiera fler begrepp än bara miljökostnader. Om fler av miljöbegreppen definieras underlättar det för företagen och en mer jämförbar information kan lämnas.

6 Begreppsdiskussion

I detta kapitel redogör vi för definitionerna av de miljöbegrepp som vi avser kunna placera in företagens miljöredovisning under. IASCs referensram i föregående kapitel innehåller bland annat definitioner av tillgångar och skulder, intäkter och kostnader. Vi finner dock i litteraturen andra som uttryckt begreppsdefinitioner och att andra organisationer har utformat rekommendationer som specifikt behandlar definitioner av miljörelaterade tillgångar/investeringar, kostnader, förpliktelser och intäkter. I detta kapitel jämför vi begreppsdefinitionerna med varandra.

6.1 Definitioner av monetära termer i miljöredovisning

Under 1990-talet har miljöinformationen i företagens årsredovisningar och separata miljöredovisningar ökat kraftigt, men informationen är mer av kvalitativ än kvantitativ karaktär. Det har visats sig att finansiella aktörer lägger allt större vikt vid möjligheten att kunna mäta, och jämföra företagens miljöpåverkan för att därigenom fatta välgrundade beslut av olika slag. (Bergström m fl 1998) Händelser som uppstår i ett företag som påverkar miljön i någon form, medför att företaget vidtar åtgärder för att minska denna påverkan. Utgiften för åtgärden benämns miljöutgifter. (Ljungdahl 1999) Det är svårt för företagen att kategorisera vilka utgifter som är att anse som exempelvis miljöinvesteringar eller miljöskuld, men det är sådan information som finansiella intressenter behöver för att kunna göra en bedömning av företagets affärsmässiga situation. Monetära begrepp efterfrågas oftast av företagets finansiella intressenter, då de vill skapa sig en bild av företagets affärsmässiga situation med hjälp av pengar (Jakobsson & Jakobsson 1998).

FN:s miljöorganisation, UNEP, tog 1994 fram ett förslag på vad som ska ingå i ett företags miljöredovisning. Rekommendationen, "Company Environmental Reporting – A Measure of the Progress of Business & Industry Towards Sustainable Development", innehåller en modell som ger riktlinjer om hur företagen ska rapportera om miljön, varav finansiella mått är en del av modellen. Ytterligare en organisation, FEE en Europeisk revisorsorganisation har utvecklat ett ramverk för miljöredovisning. FEE är inte ett standardsättande organ, utan endast en källa för att inspirera till en utveckling av bästa praxis. Ramverket utgår ifrån IASCs referensram, då den anses vara generellt accepterad och är möjlig och realistisk att applicera på en internationell nivå. Oavsett om miljöinformationen redovisas i en separat redovisning eller är integrerad i årsredovisningen så ska den inte påverka tillförlitligheten av informationen. FEE anser dock att deras rapport fokuserar på företagens separata miljöredovisningar. Enligt FEE bör ett företags miljöredovisning tillhandahålla information om miljöpåverkan som är användbar för aktieägare. År 2000 publicerade FEE rapporten "Towards a General Accepted Framework for Environmental Reporting". Genom rapporten hoppas FEE att

diskussioner mellan miljöredovisningsproducenter och intressenter ska leda till att en referensram för miljöredovisning vinner acceptans. På detta sätt hoppas FEE kunna stödja den växande praxisen hos företagens miljörapportering.

6.1.1 Miljötillgångar och investeringar

FEE rekommenderar att kostnader som uppkommer genom att företaget förebygger framtida miljöpåverkan ska kapitaliseras och behandlas som en tillgång (Schaltegger & Burritt 2000). UNEP (1994) menar att en miljöinvestering är en kapitalinsats i ett miljöprojekt som är av långsiktig karaktär, exempelvis miljövänlig teknik.

Ljungdahl (1999) menar att bara för att investeringen innehåller någon form av miljökomponent kan den inte betecknas som en miljöinvestering. Vidare menar Ljungdahl (1999) att begreppet miljöinvestering inte är lätt att identifiera, men att en av definitionerna kan vara anskaffande av resurser som syftar till att förhindra, reducera eller reparera miljöskador. Dessa ska vara avsedda för att brukas under ett antal år fram i tiden. När det gäller miljöinvesteringar kan det ofta vara svårt att uppfatta hur den kan medföra en framtida ekonomisk fördel. Ljungdahl (1999) ger ett exempel där en extern reningsanläggning införskaffats på grund av myndighetskrav och som med anledning av kravet inte medför några ekonomiska fördelar. Däremot kan anläggningen innebära att företaget slipper betala framtida böter och bidra till framtida kostnadsbesparingar. Jakobsson & Jakobsson (1998) anser att syftet med investeringen är avgörande, för om det är att betrakta som en miljöinvestering eller inte. Vidare tycker de att investeringarna kan delas in i två olika typer, direkta och integrerade miljöinvesteringar, varav de direkta miljöinvesteringarna definieras på samma sätt som Ljungdahls (1999). En integrerad miljöinvestering syftar mer till att åtgärda vid källan, istället för att verka senare i orsakskedjan. Här menar Jakobsson & Jakobsson (1998) att huvudsyftet med investeringen inte är en minskning av företagets miljöpåverkan. Som exempel nämns uppgradering av teknik som används i produktionsprocessen.

Beträffande kapitalisering av miljöutgifter anger EG-rekommendationen att en miljöutgift kan upptas i balansräkningen om den uppstått för att förhindra eller minska framtida skador eller att bevara resurser, medför framtida ekonomiska fördelar. I påföljande punkt anges att ett av två kriterier ska uppfyllas, det ena anger krav på framtida ekonomisk fördel medan det andra inte uttrycker något sådant krav.

Dessa båda punkter ger ett otydligt intryck, antingen finns det ett övergripande villkor för en framtida ekonomisk fördel eller inte. I IASCs definition ingår kravet på ekonomisk fördel, men IASC anger dock att anläggningar som inte på egen hand ökar framtida ekonomiska fördelar, kan vara nödvändiga för att företaget ska kunna uppnå fördelar från sina övriga tillgångar (Schaltegger & Burritt 2000). Schaltegger & Burritt (2000) redogör också för två olika sätt att närma sig frågan huruvida miljöutgifter ska kapitaliseras eller inte. Författarna hänvisar till Canadian Institute of Chartered Accountants (CICA) som 1993 identifierade två olika synsätt för detta. En kapitalisering av miljöutgifter ska antingen resultera i en ökning av förväntade framtida ekonomiska fördelar på grund av tillgången

eller så kan de kapitaliseras om de är att betrakta som kostnader på grund av förväntade framtida fördelar på grund av tillgången, oavsett huruvida de bidrar till en ekonomisk ökning.

Slutligen kan vi konstatera, precis som Ljungdahl (1999), att begreppet inte är lättidentifierat då kapitalintensiva miljöinvesteringar inte helt tydligt associeras med framtida ekonomiska fördelar. Samtliga författare och organisationer anger dock en framtida ekonomisk fördel som krav för att uppta en tillgång i balansräkningen. Det är endast EG-rekommendationen som ger upphov till viss förvirring eftersom det är otydligt om kravet på en ekonomisk fördel gäller trots formuleringen som anger att ett av de två kriterier räcker för en kapitalisering.

6.1.2 Miljökostnader

En miljökostnad, enligt UNEP, är främst drift och administration av en miljöinvestering, det vill säga rörelsekostnader. I miljökostnaden inkluderas även kostnader för företagets löpande miljöarbete. Jakobsson & Jakobsson (1998) delar in miljökostnaden i fyra olika typer, rörelsekostnader, finansiella kostnader, ekonomiska styrmedel samt externa. Finansiella miljökostnader är typiskt avskrivningar på miljöinvesteringar, medan gruppen ekonomiska styrmedel inkluderar miljöavgifter och skatter som företagen betalar. Företagets externa miljökostnader orsakas av att företaget har en negativ miljöpåverkan på sin omgivning. Detta i sin tur kan exempelvis ge upphov till ökade sjukvårdskostnader eller kostnader för återvinning. (Jakobsson & Jakobsson 1998) Ljungdahl (1999) karakteriserar en miljökostnad som en periodiserad miljöutgift för anskaffning av miljöresurser som behövs för att driva en verksamhet i enlighet med de miljökrav som ställs på företaget. Åtgärder som är av behandlande karaktär utgör ofta miljökostnader. Vidare är det vanligt att de är pågående och årligen återkommande utgifter för driften av olika miljöutrustningar eller miljörelaterade arbetsmoment. (Ljungdahl 1999) Schaltegger & Burritt (2000) ger också uttryck för flera definitioner av miljökostnader. De diskuterar bland annat att miljökostnader kan ses på två olika sätt, miljökostnader som förebygger och skyddar eller miljökostnader som medför en reducering av material- och energiflöden. Saneringskostnader ska kostnadsföras direkt. FEE hänvisar till att utgifter för miljöavgifter och kostnader för historiska miljöpåverkande händelser ska kostnadsföras direkt. (Schaltegger & Burritt 2000) EG kommissionen definierar miljökostnader för åtgärder som ett företag vidtar för att förhindra, reducera eller återställa skador på miljön som uppstått till följd av dess operativa verksamhet. Saneringskostnader är typiska kostnader som ska tas upp i resultaträkningen.

IASCs kostnadsdefinition är vad vi kan se utgångspunkten för samtlig angiven litteratur och definitionerna av miljökostnader uttrycks på ett enhetligt sätt.

6.1.3 Miljöförpliktelser

En förpliktelse kan avse en skuld, avsättning eller ansvarsförbindelse. Förpliktelser som är klart bestämda och på balansdagen antingen sannolika eller

säkra beträffande sin förekomst redovisas i balansräkningen som en skuld eller avsättning. Andra förpliktelser ska redovisas som ansvarsförbindelser inom linjen i balansräkningen eller i not till den. (Thomasson 1998 & 2000) EG-rekommendationen anger att en miljöförpliktelse bör redovisas när det är troligt att ekonomiska resursutflöden uppstår vid en reglering av en befintlig miljörelaterad skyldighet som har uppstått på grund av tidigare händelser och kan värderas på ett tillförlitligt sätt. Skyldigheten kan se ut på två olika sätt, antingen har företagen rättslig eller avtalsmässig skyldighet eller har företagen en implicit skyldighet, att förhindra, reducera eller återställa skador på miljön. Om en uppskattning med tillräcklig tillförlitlighet inte kan göras bör förpliktelsen betraktas som en eventalförpliktelse och omnämnas i noterna till årsbokslutet. Om det är en liten risk eller om kostnaderna inte blir betydande krävs inga upplysningar i noterna. Avsättningar bör visas i balansräkningen under ”andra avsättningar”.

Begreppet miljöskuld lanserades 1992 i en miljövårdsberedning i SOU 1992:58, av biologiprofessorn Arne Jernelöv. Definitionen av miljöskuld är kostnaden för återställande av vad som bedöms som reparerbara miljöskador som nuvarande och tidigare generationer lämnar efter sig. (NE 2000) En miljöskuld enligt Schaltegger & Burritt (2000) är en förpliktelse att i framtiden betala utgifter som ska gottgöra de miljöskador som har uppkommit på grund av historiska händelser eller transaktioner i företaget. Kompensation till en tredje part som lidit på grund av miljöskadan, som företaget orsakat, ska också räknas till miljöskuld. Vidare skriver de om eventalförpliktelser och menar att hur förpliktelsen klassificeras beror på flera osäkra faktorer och händelser. Några exempel på eventalförpliktelser är föroreningar i mark och grundvatten eller energiutsläpp. UNEP definierar miljöskuld som en skuld som ett företag har för att återställa mark, vatten och produktionsanläggningar som miljöskadats på grund av företagets verksamhet. Vidare menas att de åtaganden som företagen har i framtiden om att återta och återvinna utslitna produkter också är att anse som en miljöskuld. Enligt Ljungdahl (1999) betecknas en miljöskuld som en miljöutgift för framtida miljöåtgärder. De framtida miljöutgifterna kostnadsförs under innevarande period, då de kan härledas till denna eller tidigare perioder, samtidigt skuldförs motsvarande belopp i balansräkningen och en miljöskuld har uppstått. Ett exempel är en konstaterad miljöskada som orsakats av företagets tidigare verksamhet. (Ljungdahl 1999) Ljungdahl (1999) tar också upp förpliktelser och menar att dessa kan omfatta många olika typer av mer eller mindre troliga skyldigheter. De kan redovisas i balansräkningen som en skuld, avsättning eller som en ansvarsförbindelse inom linjen.

IASC definierar en skuld som ett befintligt åtagande för företaget till följd av inträffade händelser vilket förväntas föranleda ett utflöde från företaget av resurser som innefattar ekonomiska fördelar. En miljöskuld kan inte sägas innefatta några framtida ekonomiska fördelar, i enlighet med IASCs definition. Däremot är inte en miljöskuld en skuld i vanlig bemärkelse, utan ett återställande av miljön. Det är intressant att EG infört ett implicit åtagande för företagen som innebär att det som utlovas genom policys och liknande förbindelser anses som ett åtagande för företaget att uppfylla.

6.1.4 Intäkter, miljöintäkter och besparingar

IASC definierar intäkter som en ökning av det ekonomiska värdet under en redovisningsperiod till följd av inbetalningar eller ökning av tillgångars värde. Vare sig UNEP eller EG-rekommendationen presenterar miljöintäkter i någon nämnvärd utsträckning, men de kostnader som ett företag lagt ned på sitt miljöarbete kan mynna ut i miljöintäkter. Ljungdahl (1999) menar att ett strukturerat och systematiskt miljöarbete kan generera ökade intäkter eller minskade kostnader, vilket kan vara en sporre för fortsatta miljöinsatser. Denna sammanblandning av miljörelaterade och vinstrelaterade syften kan bli problematisk när renodlade miljöåtgärder ska identifieras och separeras från andra åtgärder som har miljöförbättring som bieffekt. (Ljungdahl 1999) Det är dock viktigt att tänka på att miljöintäkter eller positiva miljörelaterade resultateffekter endast har en begränsad livslängd. Dessutom poängterar Ljungdahl (1999) hur svårt det är att mäta miljöintäkter. Jakobsson & Jakobsson (1998) ger exempel på att positiva miljöeffekter kan utgöras av återvinning och energieffektiviseringar. Enligt Jakobsson & Jakobsson (1998) är det inte många företag som redovisar monetära effekter av sitt miljöarbete. Detta på grund av svårigheten med att urskilja miljövinster som har en direkt koppling till miljön. Schaltegger & Burritt (2000) redogör för att miljöintäkter eller miljöförmåner kan delas in i två grupper, direkta och integrerade. De direkta kan utgöras av vinster från återvinning medan ökad kundnöjdhet på grund av miljöinsatser kan utgöra en integrerad förmån.

IASC definierar intäkter som en ökning av det ekonomiska värdet under en redovisningsperiod till följd av inbetalningar eller ökning av tillgångars värde. Minskade kostnader på grund av en mer effektiv användning eller återvinning utgör snarare en bieffekt, då investeringen varken ger upphov till en inbetalning eller en ökning av tillgångens värde.

7 Miljö i förvaltningsberättelsen

Genom det inledande avsnittet vill vi ge läsaren en kort inblick i bakgrunden till vilka påtryckningar som funnits på svensk miljölagstiftning. Den lagstiftning som finns idag på området utgörs av Miljöbalken och ÅRL. Anledningen till att dessa krav presenteras i uppsatsen är att vi anser dem vara en hjälp, precis som teorisamlingarna i kapitel tre, och medverkar till vår undersökning av företagen. En del av EG-rekommendationen anger hänvisningar om vad företagen bör redogöra för i förvaltningsberättelsen, precis som ÅRL.

7.1 Inflytande på svensk lagstiftning

1987 presenterade Världskommissionen för miljö och utveckling som också kallas för Brundtlandkommissionen sin rapport "Vår gemensamma framtid". Rapporten innehöll ett budskap till jordens länder att skapa global politik för en varaktig hållbar utveckling. I denna rapport föreslogs en världskonferens för miljö och utveckling som kom att kallas FNs Riokonferens. (SOU 1996:103)

FNs Riokonferens 1992 resulterade i tre miljöhistoriska dokument som benämns "Riodeklarationen", "Agenda 21" och "Skogsprinciper". "Riodeklarationen" innehåller grundläggande principer för människors och nationers rättigheter och skyldigheter för att säkra den gemensamma framtiden. "Agenda 21" är ett handlingsprogram för den hållbara utvecklingen inför framtiden. "Skogsprinciperna" ger riktlinjer för hur världens skogar ska kunna utnyttjas utan att miljön skadas. (SOU 1996:103)

Enligt regeringsförklaringen 1996 slogs fast att regeringens ambition var att Sverige ska vara en pådrivande internationell kraft och ett föregångsland i strävan att skapa ett hållbart samhälle. Ett skäl till denna prioritering, där miljön utgör ett huvudområde, är att hotet mot miljön är ett hot mot livet självt. Mer utförligt menar regeringen att en grundläggande förutsättning för att kunna beteckna ett utvecklingskede som hållbart är enligt kommissionen att det inte hotar de naturliga system som allt liv på jorden bygger på. Då BFN gjort en tolkning av ÅRLs miljöinformationskrav har vi valt att presentera denna i samband med en kort redogörelse för den lagstadgade upplysningsplikten. (SOU 1996:103)

Sveriges inträde i EG har medfört nya krav för att samordna miljöfrågor. Då många små miljölagar överlappade varandra, närmare bestämt sexton stycken, som otydliggjorde myndighetsansvar och försvårade överblicken och tillämpningen uppstod behovet av ett mer enhetligt lagverk – Miljöbalken. (SOU 1996:103)

7.2 Miljöbalken (1998:808)

Miljöbalkens 1 kap 1 § inleder med att tydligt stipulera sitt syfte som är att skapa förutsättningar för en hållbar utveckling i samhället. Dessa regler ska försäkra de tillkommande generationerna en hälsosam och god miljö att leva i. Värdefulla natur- och kulturmiljöer ska skyddas och vårdas samt kretslopp med hushållning, återanvändning och återvinning av material främjas. I 2 kap finns regler om allmän hänsyn. Bevisbördan ligger på företaget, vilket innebär att det är företagen som ska visa att miljöbalkens allmänna hänsynsregler följs. Det är också företagets skyldighet att se till att den kunskap som krävs för verksamheten finns i företaget eller se till att kunskapen uppnås. (SOU 1996:103)

För att få bedriva miljöfarlig verksamhet har företagen tillstånds- och anmälningsplikt. Beroende på om den miljöfarliga verksamheten har stor eller liten miljöpåverkan ska ansökan om tillstånd prövas hos olika myndigheter. Tillstånds- och anmälningspliktiga företag är skyldiga att lämna in en miljörapport som löper över ett kalenderår i enlighet med Miljöbalken 26:20. I rapporten redogörs för kontroller och om de givit upphov till anmärkningar eller åtgärder. Miljörapporten ska undertecknas av företagets VD och lämnas in den 31 mars året efter kalenderåret som den avser. Miljörapporterna är anläggningsbaserade, eftersom det är anläggningen som söker tillstånd, inte hela företaget (Bergström m fl 1998). Miljörapporterna består ofta av ett omfattande och komplicerat material där läsaren måste vara teknisk bevandrad för att överhuvudtaget kunna utläsa något. Detta kan innebära att miljörapporterna sällan läses av allmänheten eller annan än tjänsteman på tillsynsmyndigheten. (Bergström m fl 1998) I samband med att Miljöbalken utarbetades och det blev tydligt att viss miljöpåverkan kunde få avsevärd betydelse för ett företags finansiella situation blev det aktuellt med ett tillägg i ÅRL 6:1. (SOU 1996:103)

7.3 ÅRL (1995:1554) 6:1 och BFNs tolkning (U98:2)

I ÅRL 6:1 första stycket anges vad som ska finnas i förvaltningsberättelsen. "Förvaltningsberättelsen ska innehålla en rättvisande översikt över utvecklingen av företagets verksamhet, ställning och resultat." (ÅRL 1995:1554) I andra stycket citerar vi de fem punkter som är aktuella för miljöredovisning.

"Upplysningar skall även lämnas om

1. sådana förhållanden som inte skall redovisas i balansräkningen, resultaträkningen eller noterna, men som är viktiga för bedömningen av företagets ställning och resultat,
2. sådana händelser av väsentlig betydelse för företaget som har inträffat under räkenskapsåret eller efter dess slut,
3. företagets förväntade framtida utveckling,
4. företagets verksamhet inom forskning och utveckling,
5. företagets filialer i utlandet,"

(ÅRL 1995:1554)

BFN tolkar ÅRL 6:1 andra stycket som att händelser som ändrade marknadsförutsättningar, betydande saneringsbehov eller överskridande av

tillståndsvillkor kan medföra skyldighet att lämna upplysningar i förvaltningsberättelsen. Bedömningen av om en miljöfråga är så viktig att den bör anges i förvaltningsberättelsen utgår ifrån principen om väsentlighet.

ÅRL 6:1 tredje stycket finns lagstadgat att företag som bedriver tillstånds- och/eller anmälningsskyldig verksamhet enligt Miljöbalken, ska lämna upplysningar om detta samt om verksamhetens påverkan på den yttre miljön. Dessa upplysningar ska lämnas utöver det som ska lämnas enligt första och andra styckena. BFN tolkar att denna information alltid krävs i förvaltningsberättelsen och påverkas inte av att företaget redovisar den någon annanstans, som till exempel i en separat miljöredovisning. Då ÅRL 6:1 tredje stycket kopplas till Miljöbalken tolkar BFN det som att upplysningskravet endast gäller för verksamheter inom Sverige. Det finns motstridiga åsikter beträffande om upplysningar är begränsade eller inte till svensk verksamhet. Flening (1999) som också tolkat och förtydligat den miljörelaterade delen av ÅRL 6:1, och vars bok, "Årsredovisningens krav", speciellt riktar sig mot revisorer, anser att kravet på att redovisa uppgifterna inte är begränsade till verksamhet som faller under miljöbalkens regler och inte heller begränsad till svensk verksamhet.

BFN hänvisar även till ÅRLs förarbeten och anger att miljörelaterad information som har direkt eller indirekt betydelse för företagets finansiella utvecklingsmöjligheter, ska redovisas av redovisningsskyldig. Också väsentliga föreläggande enligt miljöbalken ska anges samt hur beroende företaget är av den tillstånds- och anmälningsskyldiga verksamheten. Detta kan ske genom uppgift om hur stor andel av nettoomsättningen eller produktionen som omfattar sådan verksamhet. Härutöver anser BFN att det kan vara lämpligt att lämna upplysningar om direkt och indirekt miljöpåverkan vid utländska anläggningar. Upplysningskravet enligt BFNs tolkning innebär att upplysningar om miljöfrågor även ska redovisas i koncernförvaltningsberättelsen.

8 Miljöredovisning i svenska börsnoterade företag

I detta kapitel redogör vi för vår beskrivning av företagen samt analyserar det vi funnit. Detta ska vi göra utifrån det material som presenteras i detta kapitel tillsammans med den teori, IASCs referensram samt övrig litteratur, lagar med mera som vi redogjort för i tidigare kapitel.

För att få en överskådlig bild av denna del av uppsatsen rekommenderar vi läsaren att parallellt använda sig av vår modell i bilagorna 1a och 1b.

8.1 Sammanfattning av undersökningen, i stora drag

Av A-listans 72 företag är det 10 företag som inte redovisar någon miljöinformation överhuvudtaget i sin årsredovisning. Inga av dessa är tillverkande företag utan övervägande andel är tjänsteföretag. Då dessa företag inte har någon uppenbar direkt påverkan på miljön tror vi att de är mindre benägna att miljöinformera eftersom påtryckningar från intressenter och samhället är svagare. Det finns inte heller något lagstadgat krav för de företag som inte är anmälnings- och/eller tillståndspliktiga.

Resterande 62 redovisar miljöinformation någonstans i sina årsredovisningar. Detta visar att övervägande del av företagen på A-listan följer trenden att redovisa miljöinformation. Då så pass många av A-listans börsföretag redovisar miljöinformation tror vi att företagen anser det viktigt att visa intressenterna att de tar hänsyn till miljön och därigenom uppnår legitimitet och skapar förtroende i samhället. Av fyra banker är det endast Föreningssparbanken som redovisar miljön i större utsträckning. Bankerna har ingen direkt yttre miljöpåverkan, det vill säga miljöfarlig verksamhet i form av tillståndsplikt, men påverkar indirekt genom exempelvis kreditgivning till miljöpåverkande företag. Då tjänsteföretagen i vår undersökning redovisar miljö i mindre utsträckning är det intressant att se en bank som tydligen har uppmärksammat betydelsen av miljön även om de inte har någon direkt yttre miljöpåverkan. Banken uppger i sin separata miljöredovisning att den anser att ett medvetet kommunicerat miljöarbete på lång sikt medverkar till att företagets aktie ökar i värde.

Av de 62 företagen är det 26 företag som särredovisar miljö i monetära termer. 15 av företagen använder mer än ett monetärt miljöbegrepp. De mest förekommande begreppen är miljöinvestering och miljökostnad. Endast ett företag, Ericsson, anger att de redovisar en miljöskuld. Att övriga 36 inte redovisar miljö i monetära termer betyder inte nödvändigtvis att företagen inte har några, troligen finns de med i företagets rörelsekostnader. Dock har företaget av någon anledning valt att inte informera om dem.

Flera av företagen påvisar att de har besparingar och kostnadsminskningar. Dessa anges dock inte i monetära termer utan i löpande text. Till exempel anger Gunnebo att företaget har kostnadsminskningar vid en väl fungerande avfalls- och restprodukthantering. Atlas Copco nämner att moderna kompressorer, som placeras i produktionen, medför energibesparingar på upp till 50 % jämfört med tidigare. Nokia redovisar besparingar genom att tala om att det återvunna värdet av metaller uppgår till ett avsevärt värde. Vi anser dock att en redovisning på detta sätt inte hjälper intressenter att på ett tydligt sätt förstå hur detta påverkar företagets finansiella ställning. Läsaren blir istället mer nyfiken på vad det innebär. Atlas Copco verkar till att ha gjort en betydligt större identifiering av sina besparingar än till exempel JM-Bygg. JM-Bygg ger uttryck för besparingar i kvalitativa termer då de skriver "...att hushålla med råvaror sparar pengar...". I JM-Byggs fall uppfattar vi uttrycket som en kliché och liknande klichéer är det många företag som uppger. Det är svårt för oss att avgöra om det egentligen är klichéer eller ett genuint intresse för miljöarbete, men när vi läser en del av årsredovisningarna får vi känslan av att företagen skriver på detta sätt för att ge ett positivt skimmer över sitt miljöarbete.

Endast ett företag, Nokia, har uppgett att det, på grund av en leverans med farligt material som transporterades via flyg och inte via marken som sig bör, belagts med en straffavgift. Denna avgift har Nokia redovisat på sina miljösidor. Miljörelaterade avgifter, böter eller andra påföljder för brott mot miljölagstiftningen omfattas inte av EGs miljökostnadsdefinition och kan således inte utgöra en miljökostnad. Däremot anser EG kommissionen att om avsevärda kostnader uppstått till följd av böter eller andra påföljder för bristande överensstämmelse med miljöförordningar och kompensationer som utbetalas till tredje part, bör upplysningarna lämnas separat, om de inte redan lämnats som extraordinära poster. Detta är bra eftersom företagen då inte kan dölja en avgift under begreppet miljökostnader för året.

8.2 Miljöinformation i förvaltningsberättelsen

Av de 62 företagen som anger miljöinformation har 37 tillstånds- och/eller anmälningsplikt. Alla företagen anger inte detta i förvaltningsberättelsen utan informationen om detta kan finnas integrerat i övrig text. Enligt ÅRL 6:1 har företagen upplysningsplikt beträffande tillståndspliktig- och/eller anmälningspliktig verksamhet och detta ska anges i förvaltningsberättelsen. BFN anser att även om ett företag anger samma information någon annanstans, måste informationen också ges i förvaltningsberättelsen. Informationen i företagens förvaltningsberättelser är oftast mycket generellt hållen beträffande miljön och i vissa fall kan det vara svårt att utläsa om tillstånds- och/eller anmälningspliktig verksamhet föreligger.

FÖRETAG SOM INTE ANGER TILLSTÅNDS- OCH/ELLER ANMÄLNINGSPLIKTIG VERKSAM-HET I FÖRVALTNINGSBERÄTTELSEN	REDOVISNINGSPRINCIPER
ABB, Autoliv, Pharmacia, SKF	US GAAP
Astra Zeneca	UK GAAP
Nokia, Stora Enso	IASC
Boliden	Canada GAAP
Norsk Hydro	Norsk GAAP
SSAB, SAS, Telia, Avesta Polarit, Allgon, Axfood, Beijer Electronics, Getinge, JM Bygg, Hufvudstaden, Lindex, Scandiakonsult, SKANSKA, Skandia, ÅF, Wahlborgs och Elekta	RR, ÅRL
SHB, SEB, FS-Banken	ÅRKL
Syngenta	Följer Schweizisk lag och följer praxis i Schweiz, USA, Storbritannien och Sverige
Akzo Nobel	Holländsk lag

Av tabellens 31 företag finner vi dock information om att sex av företagen trots allt är tillstånds- och/eller anmälningspliktiga. Exempelvis skriver SSAB på sina miljösidor att det har återkommande provningar och nya tillstånd som blir offentligt prövade, men fortfarande nämns inte tillstånds- och/eller anmälningspliktig verksamhet. SAS redovisar sina tillstånds- och/eller anmälningsplikt i den separata miljöredovisningen. Dessa två redovisar efter svenska redovisningsprinciper och innebär att de måste följa ÅRL. Gemensamt för fyra av de sex företagen som inte anger tillstånds- och/eller anmälningsplikt i förvaltningsberättelsen är att de redovisar efter andra redovisningsprinciper än svenska. Exempelvis kan nämnas att i Stora Ensos separata miljöredovisning finns det information om vilka anläggningar som behöver förnya sina tillstånd och SKF anger i avsnittet om miljö, i årsredovisningen att det har tillståndspliktig verksamhet. Av Stockholmsbörsens noteringsavtal med tillhörande handledning framgår dock att årsredovisningen ska upprättas i enlighet med tillämplig lag eller annan författning, samt enligt god redovisningssed för aktiemarknadsbolag. Samtliga är noterade på A-listan, vilket medför att de måste följa svensk lag. De företag som har säte i andra nationer tenderar dock att föra med sig utländska redovisningsprinciper när de noteras på Stockholmsbörsen.

Enligt EG-rekommendationen ska miljöpolicy, förbättringar av miljöskyddet och dess prestationsförmåga samt hur stor del av åtgärderna som beror på lagstiftning eller framtida krav ingå i förvaltningsberättelsen. Rekommendationen uppmanar även företagen att, i förvaltningsberättelsen, ange information om företagets prestanda i fysiska enheter och ange de poster relativt till de poster som visas i balans- eller resultaträkningen i monetära termer. Om företaget ger ut en separat miljöredovisning bör denna nämnas i förvaltningsberättelsen. Vidare är det viktigt

att upplysa om den separata skriften varit föremål för extern kontroll. Mycket få företag uppger någon information om miljöpolicy, miljöskydd eller om de har publicerat en separat miljöredovisning, i förvaltningsberättelsen. Detta redovisas vanligtvis under miljö i årsredovisningen eller i den separata miljöredovisningen, det är också där vi hittar information om någon förekommande extern granskning. I Scania finner vi dock en förvaltningsberättelse på 58 sidor. Företaget informerar inledningsvis i årsredovisningen att sidorna 2-59 utgörs av förvaltningsberättelsen, vilken i princip utgörs av hela årsredovisningen. På två av dessa sidor finns miljöinformation. Här anges bland annat att företaget har tillståndspliktig verksamhet, miljöpolicy samt ett stycke som benämns miljöekonomisk rapportering. I detta stycke definierar företaget vad det menar med miljöinvestering samt uppger hur mycket de uppgår till. På detta viset är Scania och de andra företag som väljer att utöka förvaltningsberättelsen till att omfatta även miljön på ett mer genomgripande sätt väl förberedda inför EG-rekommendationen. Då förvaltningsberättelsen granskas av revisorerna är det positivt för läsaren att veta att miljöinformationen också genomgås.

Av 62 företag är det 18 företag som har separata miljöredovisningar och av de 18 är det sju företag, ABB, SCA, Telia, Scania, Stora Enso, SKF och SAS, som anger att de är externt granskade. En observation vi gör här är att de sju som granskats externt också redovisar miljö i monetära termer.

Endast ett fåtal av företagen i undersökning anger hur stor del den tillstånds- och/eller anmälningsplikt utgör av den totala verksamheten. SCA är ett av få företag som anger den relativa delen av koncernens totala verksamhet som omfattas av verksamheter med tillstånds- och/eller anmälningsplikt. Assi Domän anger förhållandet i procent för både svenska och utländska anläggningar. Electrolux anger att deras tillstånds- och anmälningspliktiga verksamhet uppgår till 7 % av det totala tillverkningsvärdet. Munksjö uppger att deras tillståndspliktiga anläggningar står för 35 % av koncernens omsättning. Holmen anger i löpande text att ett av deras pappersbruk har en obetydlig miljöpåverkan, dock ej i relativa termer, samt utgör en mindre del av koncernens verksamhet. Detta blir dock helt betydelselöst då de inte uppger detta i relativa termer. SAS mäter sin miljöpåverkan i ett miljöindex, som anger fördelningen inom den totala påverkan. Det vill säga att av 100 % fördelas påverkan inom kategorierna flyg-, mark- och kabinverksamhet. Detta innebär att vi inte kan se förhållandet i relation till den totala verksamheten som de andra företagen ovan anger och som vi tycker visar relationen på ett mer upplysande sätt. Det är positivt att företagen lämnar denna typen av information men då de sätter tillstånds- och anmälningspliktig verksamhet i förhållande till olika poster tycker vi det är svårt att jämföra dem.

Sammanfattningsvis tycker vi att informationen som EG-rekommendationen anser att företagen bör redovisa i förvaltningsberättelsen är ganska omfattande och kräver mer plats för miljöinformation. Företagen redovisar dock i ganska stor utsträckning redan denna information dock i separat miljöavsnitt eller i separat miljöredovisning. Det som företagen rapporterar i minst utsträckning är den miljöpåverkande andelen i relation till den totala verksamheten. Det är också endast ett fåtal av företagen som låter sin miljöredovisning granskas externt.

8.3 Miljö i monetära termer

Trots avsaknaden av definitioner för miljöbegrepp är det mer än en tredjedel av A-listans börsföretag som redovisar miljö i monetära termer i sina årsredovisningar eller separata miljöredovisningar. Detta betyder däremot inte att de redovisar likartade transaktioner under samma begrepp. En del av företagen i undersökningen skriver själva att de finner det svårt att urskilja exempelvis en miljökostnad från övriga kostnader. ABB är ett av de företag som skriver att det är mycket svårt, nästintill omöjligt att skilja miljökostnader från andra kostnader. De kostnader som företaget dock separatredovisar är kostnader som hänförs till införande och underhåll av miljöledningssystem, miljödatabaser samt utveckling av miljövarudeklarationer inklusive livscykelanalyser.

De följande avsnitten i detta kapitel innehåller endast information hämtat från de 26 företag som använder monetära miljöbegrepp i årsredovisningen eller i den separata miljöredovisningen. Nedan presenteras de miljöbegrepp som vi har funnit i företagens årsredovisningar och separata miljöredovisningar. Har företagen själva sagt att de har företagit exempelvis en miljöinvestering har vi valt att placera in denna information under rubriken ”Miljöinvesteringar”, därefter har vi analyserat och resonerat om vi tycker att informationen egentligen utgör en miljöinvestering. I de fall informationen från företagen varit oklar, det vill säga att det inte klart framgår var informationen ska placeras in har vi först analyserat den och sedan placerat in den under lämplig rubrik. Rubrikerna vi valt knyter an till vår modell.

8.3.1 Miljöinvesteringar

EG-REKOMMENDATIONENS TILLGÅNGS/INVESTERINGSDEFINITION

”En miljöutgift kan upptas i balansräkningen om den uppstått för att förhindra eller minska framtida skador eller att bevara resurser, medför ekonomiska fördelar samt uppfyller villkoren i artikel 15.2 i fjärde direktivet.”

”En miljöutgift som uppstått för att förhindra eller minska framtida skador eller att bevara resurser kan endast redovisas som en tillgång om den, i enlighet med artikel 15.2 i fjärde direktivet, är avsedd att kontinuerligt användas inom företagets verksamheter och om dessutom en av följande kriterier är uppfyllt:

- Kostnaderna avser förväntade ekonomiska fördelar som tros komma företaget till del och förlänga livslängden, ökar kapaciteten, eller förbättrar säkerheten eller effektiviteten för företagets tillgångar (större än deras ursprungligen bedömda prestationsnivå).
- Kostnaderna reducerar eller förhindrar en trolig förorening av miljön till följd av framtida verksamhet.” (EG kommissionens rekommendation om redovisning, värdering och lämnande av upplysningar när det gäller miljöaspekter i företags årsbokslut och förvaltningsberättelser; avsnitt redovisning och värdering p. 12-13)

Innan vi kan jämföra EGs definition med företagens definitioner och deras investeringar måste vi först utreda vad EG menar med sin definition. Vi finner definitionen otydlig då första punkten talar om att tillgången måste medföra en framtida ekonomisk fördel, medan andra punkten anger att ett av de två kriterierna

ska uppfyllas. Av de två kriterierna är det ett som inte omfattar ekonomiska fördelar. Rekommendationen utgår från IASC och IASC anger att anläggningar som anskaffats av miljöskäl och som inte på egen hand ökar framtida ekonomiska fördelar, kan vara nödvändiga för att företaget ska kunna uppnå fördelar från sina övriga tillgångar. En sådan anläggning är kvalificerad som en tillgång då den säkrar en ekonomisk fördel. I vår tolkning har vi använt oss av begreppet på detta sätt.

Miljöinvesteringar är det begrepp som används mest frekvent av företagen i vår undersökning. 18 företag anger miljöinvesteringar i monetära termer och av dessa är det 9 företag som också anger miljökostnader. Det är endast tre företag som specifikt anger en definition på vad en miljöinvestering är för något, Norsk Hydro, Scania och SAS. Många av företagen anger inte uttryckligen en definition av vad som kan räknas som miljöinvestering, trots det tycker vi att det många gånger går att utläsa vad företagen menar med miljöinvestering, då de beskriver investeringen.

Norsk Hydro uppger sin definition av miljöinvestering under redovisningsprinciper i not 1.

”Miljöinvesteringar som förlänger anläggningarnas livstid, kapacitet eller säkerhet blir aktiverade. Miljöinvesteringar som hör ihop med avtal och restriktioner och som har uppstått på grund av tidigare verksamheter blir kostnadsförda. När miljöavgifter eller sanering är sannolik, och förpliktelsen kan estimeras, blir beloppet kostnadsfört.” (författarnas översättning av Norsk Hydros definition, ursprunglig källa är Norsk Hydros Årsrapport 2000, s.74)

Företaget redogör för att de gjort miljöinvesteringar, men att de är svåra att särskilja från vanliga investeringar och av den anledningen har företaget slutat med att ange miljöandel av de totala investeringarna och kostnaderna. Första meningen av Norsk Hydros definition stämmer bra överens med EGs definition, om en ekonomisk fördel också uppnås. EG anger att återställning av miljön ska kostnadsföras, vilket Norsk Hydro också anger. Vi tycker dock att företagets definition är en blandning av investering och kostnader. Enligt EG-rekommendationen ska endast direkta miljöinvesteringar redovisas som en miljötillgång. Scania redovisar i enlighet med detta och menar att en miljöinvestering är en investering som är föranledd enbart av miljöskäl och som syftar till att minska påverkan på den yttre miljön.

SAS har en mer utförlig definition som lyder:

”En miljörelaterad investering definieras som en investering i tillgångar för att förhindra, reducera eller reparera skador på miljön som sammanhänger med verksamhetens drift, som inte är lönsamma på egna finansiella meriter eller som syftar till att klara beslutade, framtida skärpta miljökrav.” (SAS miljöredovisning 2000, s 46)

Här finner vi ett uttryck för en miljörelaterad tillgång som inte själv kan generera en framtida ekonomisk fördel men som ändå kan bidra till kostnadsbesparing eller

ekonomiska fördelar inom andra delar av företaget. SAS miljörelaterade investeringar utgörs av nya flygplan och investeringar i byggnads- och markverksamhet, dessa menar vi kan med all säkerhet sägas att de förbättrar säkerheten för företagets tillgångar samt reducerar skador på miljön.

10 av de 18 företag som anger miljöinvesteringar har särredovisat beloppen, detta är positivt då de finansiella intressenterna lättare kan se andelen miljöinvesteringar mot totala investeringar. Det är också positivt då en miljömedveten intressent själv kan avgöra företagets intresse för miljön.

Assa Abloy	Assi Domän	Boliden	Holmen	SAS	SCA	Scania	SKF	Stora Enso	Trelleborg
22' USD	65	6,42 +58,91 MUSD	104	110	199 +271	23	47	103 MEUR	32,3

Företag som särredovisar sina miljöinvesteringar i belopp, alla belopp i MSEK om inget annat anges

Scanias miljöinvesteringar ska jämföras med företagets totala investeringar på 1825 MSEK. Trots att miljöinvesteringarna endast utgör en dryg procent av de totala har företaget valt att särredovisa beloppet. Vi menar emellertid att en procent inte kan tänkas vara av väsentlig betydelse för att påverka företagets finansiella ställning. SKF anger att deras totala investeringar uppgår till 98 MSEK, miljöinvesteringarna utgör alltså cirka hälften av företagets totala investeringar. Holmen och Boliden särredovisar sina miljöinvesteringar per affärsområde. Boliden har till och med särredovisat miljöinvesteringar för en separat anläggning, då de är att betrakta som engångshändelser och inte reflekterar de årliga kostnaderna. Här intar vi en kritisk hållning, då beteckningen engångshändelse får oss att undra vad Boliden menar. Det känns som om företaget vill försvara sin investering som utgörs av en stor summa pengar och därför säger att detta händer inte så ofta.

Miljöinvesteringar inom Trelleborg AB utgörs av reningsanläggningar och förebyggande åtgärder. Trelleborg redovisar också i vilka anläggningar som företaget gjort betydande investeringar i samt anger att dessa inkluderar ventilation, vattenrening, avfallshantering med mera. Seco Tools har också gjort investeringar i reningsanläggningar och här tillägger företaget att dessa föranletts av kommande krav från miljömyndigheterna och delvis för att klara av villkoren i tillståndsbesluten. En reningsanläggning anser vi är menad att användas kontinuerligt inom företaget under en längre tid samt att den reducerar eller kanske rent av förhindrar skador på miljön till följd av framtida verksamhet. Då reningsanläggningar är mycket kapitalintensiva investeringar är detta en typisk miljöinvestering som till synes är svår att se hur den i framtiden ska bidra till en framtida ekonomisk fördel men som dock kan spara kostnader. EG rekommendationen anger att anläggningar som exempelvis tekniska installationer för föroreningskontroll och andra maskiner som förvärvats av miljöskäl ska kapitaliseras om de uppfyller tillgångsdefinitionen.

Det kan i vissa fall vara svårt att utläsa vad företagen egentligen har redovisat och vad de menar. Ett exempel är SCA som uppger att de har pågående investeringar på grund av saneringsarbete. Enligt EGs definition ska återställning av miljön exempelvis saneringar kostnadsföras. Vidare uppger SCA i sin separata miljöredovisning ett framtida åtagande som inte särredovisas i balansräkningen eller separeras i not. Företaget uppger att det är en investering i en ombyggnad för att förhindra fortsatt luftförorening och som ska ske under första halvan av 2001 med 199 MSEK. Vi anser att de pågående investeringarna som SCA uppger, snarare utgör någon typ av förpliktelse, exempelvis avsättning. EG-rekommendationens definition av en miljöförpliktelse är att "en miljöförpliktelse bör redovisas när det är troligt att ekonomiska resursutflöden uppstår vid en reglering av en befintlig miljörelaterad skyldighet som har uppstått på grund av tidigare händelser och skyldighetens storlek kan värderas på ett tillförlitligt sätt". Investeringen i ombyggnaden kan utgöras av miljörelaterade anläggningar som kan kapitaliseras.

Holmen, Boliden och även SAS till viss del, redovisar monetära miljöinvesteringar uppdelade på direkta och integrerade investeringar. Holmen anger att de direkta investeringarna kan utgöras av externa reningsanläggningar och är sådana som lätt kan identifieras och hänföras till miljön, medan en bedömning endast gjorts på de integrerade, exempelvis processutrustning. Företaget redovisar däremot inte belopp uppdelade på integrerade och direkta miljöinvesteringar. Integrerade investeringar går emot EG-rekommendationen då den anger att investeringen primärt ska utgöras av miljöskäl.

Vi tycker det är positivt att företagen särredovisar beloppen, vilket innebär att de faktiskt har lagt tid på att identifiera vad de kallar miljöinvesteringar. Genom att identifiera sina miljöinvesteringar kan företaget lättare utreda och rapportera till intressenter beträffande fördelar och nackdelar i monetära termer beträffande miljön, vilket medför att intressenterna troligen får mer tillit till företaget. När det gäller miljö är det oftast inte frågan om väsentlighet utan särredovisningen motiveras av andra faktorer som intressenternas behov av en transparent miljöredovisning för att kunna bedöma företagets framtida situation.

Resterande åtta företag däremot uppger inga särredovisade belopp utan skriver endast att miljöinvesteringar har gjorts under året.

Finnveden	Haldex	Hexagon	Höganäs	Norsk Hydro	Seco Tools	SSAB	Volvo
Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Del av 250 MSEK	Del av 25 MUSD

Företag som inte anger särredovisade belopp av sina miljöinvesteringar

SSAB har uppgett ett belopp som omfattar tre olika investeringar, varav endast en är miljörelaterad. I förvaltningsberättelsen under rubriken "Investeringar" skriver SSAB att företaget beslutat om att bland annat investera i en huv för uppsamling av stoft från kokningsprocessen. Investeringarna beräknas att tas i drift kring

årsskiftet 2001/2002. Det är inte tydligt uttryckt huruvida investeringarna är inköpta under år 2000. Volvo anger löpande miljöinvesteringar i en fabrik i Mexico som företagits sedan förvärvet 1998. Ett belopp anges för samtliga år, vilket gör att årets belopp inte kan utläsas.

Slutligen kan vi konstatera att det är få företag som anger en specifik miljöinvesteringsdefinition, kanske för att de tycker att det räcker med den tillgångs definition som IASC anger. Ett problem vi sett är att några företag anger en investering, trots att det kanske egentligen borde vara en kostnad för året. En investering ska enligt EG-rekommendationen användas kontinuerligt i företaget, och vara mer av långsiktig karaktär.

8.3.2 Miljökostnader

De företag som redovisar miljöinvesteringar borde också redovisa miljökostnader i form av avskrivningar, dock är det bara 11 av de företag som redovisar miljö i monetära termer som anger miljökostnader. Samtliga särredovisar något belopp i årsredovisningen eller i den separata miljöredovisningen, dock ej i not.

EG-REKOMMENDATIONENS KOSTNADSDEFINITION

”Miljöutgifter inkluderar kostnader för åtgärder som ett företag vidtar, eller kostnader som andra vidtar för företagets räkning, för att förhindra, reducera eller återställa skador på miljön som uppstått till följd av dess operativa verksamhet. Detta omfattar bland annat att bortskafta och undvika uppkomst av avfall, skydd av mark och yt- och grundvatten, skydd av ren luft och klimat, minskning av buller samt skydd av biologisk mångfald och landskapet. Endast ytterligare identifierbara kostnader som primärt är avsedda att förhindra, reducera eller återställa skador på miljön bör inkluderas. Kostnader som kan ha en gynnsam miljöeffekt men vars primära syfte är att uppfylla andra behov, t.ex. ökad lönsamhet, hälsa och säkerhet i arbete, säker användning av företagets produkter eller produktionseffektivitet bör undantas. Om det inte går att separera summan för extra kostnaderna från övriga kostnader, som dessa kan vara integrerade i, kan en uppskattning göras av denna summa i den mån som slutbeloppet uppfyller villkoret på att primärt vara avsett att förhindra, reducera eller återställa skador på miljön.” (EG kommissionens rekommendation om redovisning, värdering och lämnande av upplysningar när det gäller miljöaspekter i företags årsbokslut och förvaltningsberättelser; avsnitt definitioner p.2)

Som vi nämnde i föregående avsnitt är det tre företag som definierar vad en miljöinvestering är för något, medan endast två företag valt att lämna en definition av miljökostnad. SAS definierar miljökostnad ”som kostnader relaterade till åtgärder för att förhindra, reducera eller reparera skador på miljön som sammanhänger med verksamhetens drift”. Stora Enso skriver att kostnader för miljöinsatser som sammanhänger med tidigare verksamhet och som inte bidrar till nuvarande eller framtida intäkter kostnadsförs när de uppkommer.

Både SAS och Stora Ensos definitioner stämmer överens med EG-rekommendationens kostnadsdefinition. SAS separata miljöredovisning är nästan upplagd som en vanlig årsredovisning, där företaget i en tabell redovisar vilka miljöposter som är balansräknings- och resultaträkningspåverkande. Häri anges att miljörelaterade kostnader utgörs av till exempel hantering av avfall och drift av

reningsanläggningar. I tabellen anger SAS också miljörelaterade skatter och avgifter, som de ger en definition på. Det går inte att med säkerhet säga att dessa kostnader som företaget har för skatter och avgifter också omfattas av EGs kostnadsdefinition. Jämför vi däremot med den definition som Jakobsson & Jakobsson (1998) ger, så menar de att miljöavgifter och skatter som företaget betalar på grund av miljön ska ingå i gruppen ekonomiska styrmedel, som är en del av miljökostnadsdefinition. Stora Ensos kostnader består av miljörelaterade drifts- och underhållskostnader.

ABB	Assi Domän	Boliden	Finnveden	SAS	Stora Enso	Telia
53 MUSD	459 MSEK	20,1 MUSD	7,8 MSEK	944 MSEK	127 MEUR	34720 SEK

Miljökostnader i belopp

Telia anger ingen utförlig miljökostnadsdefinition, men företaget uppger att kostnaderna som redovisas i företagens separata miljöredovisning har en direkt koppling till miljö. Vidare uppger företaget att miljökostnaderna normalt inte hanteras som separata begrepp utan ingår som en del av övriga kostnader för verksamheten. Årets miljökostnader presenterar företaget i en tabell där det framgår att de består av miljöledning och utbildning, livscykelanalyser, freonavveckling, hantering av returmaterial, miljöavgifter med mera. Kostnaderna som Telia redovisar under miljöbegreppet passar väl in på EGs miljökostnadsdefinition. Telia har även gjort en uppskattning på större kostnader för år 2001, vilka omfattar forskning och utveckling, miljöledning, kommunikation och utbildning och affärsutveckling och IT-miljö, i monetära termer. Att Telia informerar om framtida kostnader för år 2001 tycker vi är mycket informativt för företagens intressenter.

Boliden anger att det är svårt att mäta miljökostnader inom ett projekt eftersom det inte finns någon universell definition av miljökostnader. Dock har företaget redovisat miljökostnader som de anser vara möjliga att estimeras. Om företagen anser det svårt att mäta och kategorisera miljökostnader leder det troligen till att kostnadsbegreppet omfattar olika miljötransaktioner företagen emellan samt kanske även i jämförelse över åren för ett och samma företag. Bolidens miljökostnader särredovisas för företagens tre olika affärsområden i fem olika kategorier.

I inledningen till avsnitt 8.3 om miljö i monetära termer, redogjorde vi för att många företag redovisar miljö i monetära termer, men att det inte alltid betyder att de redovisar likartade transaktioner under samma begrepp. Assi Domän och Stora Enso tycker vi är exempel på detta. Assi Domän redovisar miljökostnader som huvudsakligen består av avskrivningar på tidigare investeringar medan Stora Enso däremot redovisar sina miljökostnader exklusive avskrivningar. Av Stora Ensos separata miljöredovisning framgår att miljöinvesteringar finns och att avskrivningar på dessa görs, men företaget har inte inkluderat dem i miljökostnaderna. Här ser vi svårigheten med att det inte finns klara och tydliga definitioner av begreppen som företagen kan använda sig av. Jämförelsen

företagen emellan försvåras om inte likartade kostnader tas upp under samma begrepp. Både Ljungdahl (1999) och Jakobsson & Jakobsson (1998) anser att avskrivningar på tidigare gjorda miljöinvesteringar är att betrakta som miljökostnader. Att avskrivningar omfattas i EGs definition tycker vi framgår.

Holmens miljökostnader omfattar drift, miljöskatter och –avgifter med mera och de verksamheter som står för de största kostnaderna är de bruk som framställer kemisk massa och företagets sågverk har de lägsta kostnaderna. Vidare anger företaget att någon minskning av miljökostnaderna i framtiden inte kan ses. Företaget har beslutat att kvicksilverhaltig slam vid en avslutad verksamhet ska tas om hand under 2001. Kostnaden har beräknats uppgå till fem MSEK. Diskussioner med myndigheter pågår på andra ställen, där Holmen eventuellt blir ansvarsskyldiga för sanering av sjöar. Scania anger också att sanering av mark och grundvatten utgör en miljökostnad. Scania uppger att kostnaderna utgör förberedelse för sanering på två anläggningar i utlandet. Enligt vår mening är företagens redovisade information miljöförpliktelser som uppkommit på grund av tidigare händelser, då de anger ett uppskattat belopp och en tidpunkt för när förpliktelserna är aktuella. De framtida kostnaderna bör redovisas som en avsättning. Vare sig Holmen eller Scania har angett förpliktelserna i not eller i BR.

Holmen	Scania	Trelleborg	Volvo
237 MSEK	3,8 MSEK	363,3 MSEK	4 MSEK

Miljökostnader i belopp

Trelleborgs saneringskostnad för året uppgick till 5 MSEK. Volvo informerar i sin separata miljöredovisning att sedan 1989 har miljörevisioner resulterat i saneringsåtgärder för totalt 50 MSEK. EG-rekommendationen ger förslag på typiska miljökostnader där saneringskostnader utgör ett exempel. I detta avseende har företagen placerat årets kostnad under rätt begrepp.

Enligt EG-rekommendationen bör beräkningsgrunderna och beloppet för de miljökostnader som tas upp i resultaträkningen visas i noterna till bokslutet. Då rekommendationen inte anger hur omfattande beräkningarna ska vara eller ger något exempel på hur de ska se ut, vet vi inte riktigt vad EG kommissionen haft i åtanke. Dock är gemensamt för alla företagen som anger att de har miljökostnader, att inget av dem visar utförliga beräkningar på hur de har kommit fram till just de kostnader som redovisas och absolut inte angett dem i noter. Däremot har, bland annat Trelleborg, gjort en sorts beräkning av sina miljökostnader i sin separata miljöredovisning. Vad gäller administrativa miljökostnader har dessa angetts i förhållande till ”kostnader för försäljning, administration och forskning” och kostnader för energi har angetts i förhållande till ”kostnader för försålda produkter”.

En sammanfattning av detta avsnitt är att de kostnader som företagen anger stämmer bra överens med EGs miljökostnadsbegrepp. Begreppet tolkas ju relativt brett och av den anledningen är det lätt att placera in olika sorters kostnader under det. Vad gäller Stora Enso, tycker vi att företaget gör fel när de inte inkluderar

avskrivningar på miljötillgångar i sina miljökostnader. På detta sätt förleds användarna av informationen, av att företaget kanske visar på betydligt lägre miljökostnader.

8.3.3 Miljöförpliktelser

9 av de 26 monetära företagen har angett någon typ av förpliktelse. Förpliktelser omfattar skulder, avsättningar och ansvarsförbindelser. Under miljöförpliktelser i EG-rekommendationen anges regler för avsättningar och eventalförpliktelser.

EG-REKOMMENDATIONENS DEFINITION AV MILJÖFÖRPLIKTELSE

”En miljöförpliktelse redovisas när det är troligt att ekonomiska resursutflöden uppstår vid en reglering av en befintlig miljörelaterad skyldighet som har uppstått på grund av tidigare händelser och skyldighetens storlek kan värderas på ett tillförlitligt sätt. Skyldighetens art måste definieras klart. Den kan vara av två slag:

- Rättslig eller avtalsmässig : Företaget har en rättslig eller kontraktsevenlig skyldighet att förhindra, reducera eller återställa skador på miljön.
- Implicit: En implicit skyldighet härrör från företagets eget agerande. Företaget har förbundit sig att förhindra, reducera eller återställa skador på miljön och saknar möjlighet att underlåta detta därför att företaget, på grund av uttalad policy eller avsikt eller företagets fasta praxis, har uppgivit för tredje man att det åtagit sig förpliktelsen att förhindra, reducera eller återställa skador på miljön.” (EG kommissionens rekommendation om redovisning, värdering och lämnande av upplysningar när det gäller miljöaspekter i företags årsbokslut och förvaltningsberättelser; avsnitt redovisning och värdering p. 1)

Miljöskuld

Endast ett företag i vår undersökning anger själva att de har en miljöskuld, denna redovisas dock inte i not. Två av företagen, Stora Enso och SAS, har angett under rubriken ”Redovisningsprinciper” för hur de skulle ha behandlat miljörelaterade skulder om de hade haft några.

Stora Enso anger att miljöskulder beräknas utifrån miljölagstiftningens nuvarande lydelse, när det är sannolikt att betalningsansvar uppkommer och när beloppet i rimlig utsträckning kan uppskattas. För år 2000 uppger företaget inga miljöskulder. Stora Enso redovisar enligt IASCs redovisningsprinciper som endast anger en skullddefinition och specificerar inte miljöskulder. SAS har ingen definition för miljöskulder utan definierar istället miljörelaterade reserveringar som:

”Reserveringar för skulder och avsättningar för kända åtaganden och nödvändiga åtgärder, för att förhindra, reducera eller reparera skador på miljön som sammanhänger med verksamhetens drift.” (SAS miljöredovisning 2000, s 46)

I företagets separata miljöredovisning anges miljöpåverkande poster för år 2000, men några belopp för reserveringar under året går inte att finna.

Vilken miljölagstiftning som Stora Enso hänvisar till är oklart, dock är miljöskulden uttalad delvis i enlighet med EGs definition av en miljöförpliktelse. Däremot beskrivs inte skyldighetens art. Till skillnad från Stora Enso omfattar SAS definition en beskrivning av skyldighetens art, men inte kriterier för när en miljöförpliktelse bör redovisas. Inget av företagen förklarar definitionerna på ett utförligt sätt.

Av företagen i undersökningen är det endast ett företag som anger en miljöskuld. Ericsson anger att de har ett miljöansvar i fastigheter och att det understiger 40 MSEK. Längre ner i texten benämner företaget miljöansvaret för miljöskuld. Vidare informerar Ericsson om att nedskrivning av fastigheternas värde gjorts, med anledning av miljöansvaret. Detta tycker vi verkar till att vara i enlighet med EG-rekommendationens nedskrivningsregler. Några miljörelaterade poster går inte att finna i BR, RR eller noter. Enligt EG-rekommendationen bör information lämnas i noterna till bokslutet beträffande miljökostnader som kapitaliserats under redovisningsperioden, i den mån tillförlitliga bedömningar kan göras. Vi kan inte avgöra om denna har kapitaliserats under redovisningsperioden, då informationen inte ger en klar bild av miljöskulden.

Miljöavsättningar

I sju av företagen hittar vi information om avsättningar som är miljörelaterade, endast ett av dessa företag har sitt säte i Sverige. Tre av de utländska företagen i undersökningen, Pharmacia, Boliden och Astra Zeneca definierar dessutom miljörelaterade avsättningar under redovisningsprinciper i not 1.

EG-REKOMMENDATIONEN OM AVSÄTTNINGAR

”En miljöförpliktelse ska redovisas när en tillförlitlig beräkning kan göras av kostnaden för skyldigheten. Om det på balansdagen finns en klart definierad skyldighet som sannolikt kommer att leda till ett resursutflöde av ekonomisk natur men det råder osäkerhet i fråga om belopp eller när den uppkommer, bör en avsättning göras under förutsättning att en tillförlitlig uppskattning kan göras av skyldighetens belopp. Denna behandling överensstämmer med artikel 20.1 (3) och artikel 31.1 bb i fjärde direktivet. Osäkerhet i fråga om tidpunkt eller belopp kan t.ex. röra saneringsteknik som är under utveckling och omfattningen och arten av den sanering som krävs.” (EG kommissionens rekommendation om redovisning, värdering och lämnande av upplysningar när det gäller miljöaspekter i företags årsbokslut och förvaltningsberättelser; avsnitt redovisning och värdering p. 4)

”Avsättningar bör visas i balansräkningen under rubriken ”Andra avsättningar”. I enlighet med artikel 4 i fjärde direktivet är det tillåtet med en mer detaljerad underindelning av posterna som föreskrivs i artiklarna 9, 10 och 23-26 för utformning av balansräkningen samt resultaträkningen under förutsättning att uppställningsformen följs. Medlemsstaterna får föreskriva sådan underindelning. Om miljöförpliktelseerna är betydande är det lämpligare att redovisa dem separat i balansräkningen. Alternativt bör de, om de är betydande, lämnas separat i noterna till bokslutet, i enlighet med artikel 42 i fjärde direktivet och artikel 29.1 i sjunde direktivet.” (EG kommissionens rekommendation om redovisning, värdering och lämnande av upplysningar när det gäller miljöaspekter i företags årsbokslut och förvaltningsberättelser; avsnitt upplysningar p. 3-4)

Pharmacia anger att företaget avsätter medel för miljösaneringsskyldigheter när dessa är sannolika och kan uppskattas med rimlig säkerhet. Avsättningar för

tänkbara miljösaneringskostnader bokförs i balansräkningen framför allt under övriga långfristiga skulder. Boliden uppger att beräknade efterbehandlingskostnader som förväntas uppstå när verksamheten stängs, reserveras för och kostnadsförs över den totala verksamhetsperioden. Astra Zeneca uppger att de har ett miljöansvar för tidigare verksamheter, i huvudsak kostnader för återställande av mark och grundvatten. Avsättningar för sådana kostnader görs när det föreligger en förpliktelse, när utgifter för återställningsarbeten är sannolika och kostnaden rimligen kan uppskattas. Företagens definitioner är i stort överens med EG-rekommendationen. Pharmacias avsättningar bokförs under övriga långfristiga skulder medan EG-rekommendationen föredrar att de bokförs under andra avsättningar.

ABB	300 MUSD	Avsättningen redovisas under noten ansvarsförbindelse med en hänvisning till var den redovisas
Akzo Nobel	221 MEUR	Redovisas i not och särredovisas i BR
Astra Zeneca	204 MUSD	Avsättningen anges separat i not under ansvarsförbindelser
Boliden	64 MUSD	Anges i not och särredovisas i BR
Höganäs	4 MSEK	Särredovisas i BR och not
Norsk Hydro	263 MNOK	Redovisas i not
Stora Enso	2,5 MEUR	Avsättningen anges separat i not under ansvarsförbindelser

Företag som uppgett avsättningar samt belopp och hur det redovisas.

Höganäs anger en avsättning i not där det uppges ”Återställning Bohus” vilket får oss att associera till en sanering, inget går dock att läsa om detta i årsredovisningen. ABB har angett i noten ”Åtaganden och ansvarsförbindelser” när avsättningar ska göras. Där anges att en miljörelaterad avsättning har gjorts, noten hänvisar till ”Övriga skulder och kostnader” där avsättningen redovisas i balansräkningen. Astra Zeneca uppger i not under rubriken ”Ställda panter, åtaganden och ansvarsförbindelser” att avsättning har gjorts för år 2000. Stora Enso anger under noten ”Ansvarsförbindelser” under rubriken ”Eventualförpliktelser” en avsättning, på grund av förorening av mark i en del av Amsterdams hamn. Domen har dock överklagats. Det finns ingen hänvisning till annan not om var avsättningen redogörs för i balansräkningen. Att redovisa en avsättning på detta viset är förvillande för läsaren.

De företag som särredovisar avsättningar i not eller balansräkningen, visar att de vid ett eventuellt införande av EG-rekommendationen lätt hade anpassat sig på den punkten.

Miljöansvarsförbindelse/eventualförpliktelse

I fem företag har vi funnit uttryck för ansvarsförbindelser eller eventualförpliktelser.

EG-REKOMMENDATIONEN OM EVENTUALFÖRPLIKTELSE

<p>”Eventualförpliktelser bör inte redovisas i balansräkningen. Om det finns en möjlighet, som är mindre sannolik, att skadan måste återställas i framtiden men skyldigheten fortfarande är beroende av en händelse som inte säkert kommer att inträffa, ska eventualmiljöförpliktelser nämnas i noterna till årsbokslutet. Om det är ytterst liten risk att företaget kommer att drabbas av miljökostnader eller om sådana kostnader inte blir betydande krävs ej några upplysningar om denna eventualförpliktelse.” (EG kommissionens rekommendation om redovisning, värdering och lämnande av upplysningar när det gäller miljöaspekter i företags årsbokslut och förvaltningsberättelser; avsnitt redovisning och värdering p. 5)</p>

SAS definierar miljörelaterade ansvarsförbindelser som eventuellt uppkommande kostnader för åtgärder att förhindra, reducera eller reparera skador på miljön. Däremot finns inga redovisade belopp för året att finna, vi finner inte heller något kvalitativt uttryck för detta.

ABB	Redovisas i not under ansvarsförbindelser
Akzo Nobel	Redovisas i not under eventualförpliktelser
Astra Zeneca	Redovisas i not under ansvarsförbindelser
Pharmacia	Anges i not under ansvarsförbindelser
Stora Enso	Anger framtida miljörelaterade åtaganden i den separata miljöredovisningen

De företag som har ansvarsförbindelser/eventualförpliktelser samt hur de redovisas

Astra Zeneca uppger att företaget har ett miljöåtagande samt att åtagandet kommer att ta form när en förorenad anläggning säljs, inriktning ändras eller myndigheterna inför speciella saneringskrav. I Pharmacias årsredovisning finner vi att det i balansräkning ingår reservationer för beräknade kostnader för miljösaneringsåtgärder men något belopp särredovisas inte.

Stora Enso anger, i sin separata miljöredovisning, att framtida miljöåtagande för år 2001-2005, uppskattningsvis är 70 MEUR. Detta återfinns inte i noterna till balansräkningen. Åtagandet har ökat från 48 MEUR, 1999, till 70 MEUR, år 2000, detta anges vara beroende på dels en nedläggning och dels ett förvärv samt en mindre förorening. Eftersom ökningen varit stor är det av intresse för en finansiell intressent att detta hade redovisas tydligare.

Det är bara fem företag av undersökningens 26 som redovisar någon form av eventualförpliktelse. Av dessa fem är det ingen som lämnar uppgifter i kvantitativa termer. Det är relativt svårt för en finansiell intressent att jämföra risken, då många företag lämnar uppgifter i kvantitativa termer om företagens eventualförpliktelser. Enligt EG-rekommendationen ska upplysningar i noter lämnas om eventualförpliktelsens art, det framgår dock inte av rekommendationen om kvantitativa termer ska lämnas. Ytterligare ett begrepp som inte nämns i någon större omfattning, i företagens redovisningar, är miljöskuld. Upplysningar om avsättningar hittas ofta angivna under ansvarsförbindelser där en hänvisning

finns till var de redovisas. Enligt EG bör avsättningar visas under "Andra avsättningar".

8.3.4 Miljöintäkter och besparingar

Totalt har sex företag i vår undersökning uttryckt miljörelaterade intäkter och besparingar, i monetära termer. Beloppen redovisar företagen under sina miljöavsnitt eller i den separata miljöredovisningen och anges varken i resultaträkningen eller i not. Att så få företag uppger miljörelaterade intäkter och besparingar kan bero på att det är svårt att beräkna dem, vilket också litteraturen ger uttryck för. Vi har valt att inte placera in företag som endast anger besparingar eller intäkter i kvalitativa termer.

Trelleborg	Assa Abloy	Gambro
5 MSEK	\$ 32 000 13 000 DEM 200 000 SEK	100 000 USD

Företag som uttrycker miljöbesparingar i monetära termer

Trelleborg informerar att deras miljörelaterade besparingar främst är ett resultat av ISO 14001-arbetet. Besparingarna uppkommer främst genom en effektivare användning av energi, vatten och minskade avfallsmängder. Assa Abloy anger att de genom besparingar uppnår miljövinster. I USA har ett system för hantering av avloppsvatten köpts in, vilket har medfört besparing av kostnaderna för att frakta avloppsvattnet från fabriken. I Tyskland har de övergått från flytande färg till en miljövänligare pulverfärg, detta har inneburit besparingar i direkta färgkostnader förutom besparingen av miljön. Ytterligare en besparing har gjorts i Tyskland, då företaget kvalitetssäkrade delar av sin produktionsprocess. I Sverige anger företaget att en minskad pappersanvändning bidragit till att företaget sparat pengar men även träd, 64 stycken. Gambro redovisar också monetära besparingar, detta vid en anläggning i USA.

Det positiva med företagens redovisning är att de alla har identifierat besparingar som uppkommit på grund av företagens miljömedvetenhet. Det negativa är att få av företagen har visat beräkningar på hur de har kommit fram till just de belopp som de redovisar. Inte heller uppger företagen om besparingarna är årligen återkommande eller om det är en engångsföreteelse. Vi tror att besparingarna normalt sett är begränsade till året. Detta skriver Ljungdahl (1999) också om, men anger mer moderat att besparingarna har en begränsad livslängd, vilket kanske kan omfatta mer än ett år. Assa Abloys byte till miljövänlig färg kan vara en typisk besparing som uppkommer som en bieffekt. Färgen är en av företagets insatsvaror och måste införskaffas i vilket fall som helst, för att företaget ska kunna fortsätta sin verksamhet. Det hade också varit intressant att ta del av hur stora investeringar företaget gjort för att uppnå de redovisade besparingarna. Endast ett företag, Assa Abloy, har i samband med besparingarna angett att

investeringen som föranledde en av besparingarna betalade sig inom loppet av 8-9 månader.

SAS definierar miljörelaterade intäkter på samma sätt som kostnadsminskningar:

”Förändring av intäkter och kostnader jämfört med närmast föregående år, relaterade till åtgärder för att förhindra, reducera eller reparera skador på miljön som sammanhänger med verksamhetens drift.” (SAS miljöredovisning 2000, s 46)

SAS	AssiDomän
104 MSEK	443 MSEK

Företag som uttrycker miljöintäkter i monetära termer

I den separata miljöredovisningen anger SAS att intäkterna och kostnadsminskningarna utgörs av exempelvis minskade landningsavgifter och reducering av avfallsmängder. Lite underligt kan det tyckas att SAS uppger landningsavgifter som miljöintäkter, men då företaget bland annat påläggs bulleravgifter på alla landningar, menar företaget att när mer miljövänligare och mindre bullerbenägna flygplan sätts in, resulterar detta i en miljöintäkt. SAS är ett av de mer informativa företagen, som anger definitioner för samtliga miljöbegrepp. Tendensen är annars att företagen endast redogör för ett av begreppen. AssiDomän anger att företagens miljöintäkter består av försäljning av biprodukter, såsom spån, flis och returpapper. Enligt Schaltegger & Burritt (2000) kan direkta miljöintäkter utgöra vinster från återvinning, vi tycker dock att denna typ av intäkt inte specifikt utmärker en miljöintäkt utan passar bättre in under rubriken ”övriga rörelseintäkter”.

Det sjätte företaget är Skanska som har ett intressant sätt att uttrycka sig på. De uppger att en analys av byggprojekt under år 2000 visar att en stor del av projekten genomförs med olika miljökrav, där Skanska eller kunden initierat en miljöanpassning. Det sammanlagda ordervärdet på projekt med miljökrav utgör cirka 40 % av koncernens orderingång för år 2000. Det är intressant att se att företaget företar så pass många miljöprojekt, men det framgår inte av redovisningen om de är 100 % miljöanpassade, det vill säga vad ett miljöprojekt innebär. En utförligare beskrivning hade varit på sin plats.

Begreppet miljöintäkt och besparing kan inte jämföras med EG-rekommendationen då den inte anger någon definition. Dock tar EG-rekommendationen sin utgångspunkt i IASC som definierar intäkter som en ökning av det ekonomiska värdet under en redovisningsperiod till följd av inbetalningar eller ökning av tillgångars värde. Ett exempel kan utgöras av att ett företag anger intäkter i form av minskade kostnader för utsläpp, då de investerat i miljövänlig teknik. Detta utgör snarare en bieffekt, då investeringen varken ger upphov till en inbetalning eller en ökning av tillgångens värde. Vi tror att alla företag som arbetar miljömedvetet kan uppnå ekonomiska besparingar eller intäkter i någon form, men att många företag har svårt att identifiera dem, eller rent av inte lägger någon arbetstid på att göra det. Naturligtvis så innebär inte alla

miljöinvesteringar ekonomiska besparingar, men det är ett sätt för företagen att visa sina intressenter en finansiellt positiv sida av sitt miljöarbete. Vad som egentligen ska kategoriseras som miljöintäkt är mer tveksamt, vissa bieffekter kan inte klassificeras som en miljöintäkt.

8.4 Samhällsansvar i företagen

Legitimiteten innebär att företaget uppnår acceptans av samhället. Därför är det viktigt för företagen att förmedla vilka värderingar de har gällande miljön. 62 börsföretag av A-listans 72 redovisar miljöinformation i sin årsredovisning eller separata miljöredovisning. Omfånget på informationen är dock mycket varierande. Något företag redogör endast på några få rader om vilken miljöpåverkan det har, medan andra redogör på ett flertal sidor. Övervägande del av företagen med monetär miljöinformation redogör för detta i årsredovisningarna. De flesta som har separata miljöredovisningar anger också informationen där. I kapitel 3 redogjorde vi för en forskare vid namn Ansoff (Roberts 1992) som 1965 utförde en studie där resultatet visade att företagets primära syfte var att upprätthålla en balans mellan företagets intressenter. Nästan 40 år senare ser vi att resultatet av den dåvarande studien fortfarande kan sägas vara giltigt. De företag som redovisar mycket information anger oftast olika synvinklar om hur de påverkar miljön och anger samtidigt hur de tänker gå tillväga för att minska sin miljöpåverkan. Många av företagen anger såväl tekniska som kvalitativa termer och 26 stycken i vår undersökning anger också monetära termer. Här ser vi företag som försöker att anpassa sin information till olika intressentgrupper. Flertalet av de företag som i vår undersökning också redovisar monetära termer bedriver miljöfarlig verksamhet i någon form. Ju större miljöpåverkan ett företags verksamhet har desto högre krav har företaget att miljöinformera, vilket dels beror på de krav och påtryckningar som bland annat finansiella intressenter ställer på företaget och på den lagstiftning som samhället utformar. Roberts (1992) gjorde en undersökning för att se om intressentteorin hade förmåga att förklara företagets informationsgivning beträffande det samhällsmässiga ansvaret. De resultat han kom fram till stöttar en användning av intressentteorin och i överensstämmelse med Ullmans ramverk. Ramverket fastställer olika nivåer av samhällsansvar innebär att ju bättre den ekonomiska prestationen är i ett företag desto större samhällsansvar har det. Av denna anledning menar Ullman att företaget redovisar mer information till sina intressenter. Även vår undersökning stödjer Ullmans teorier då en övervägande del av de svenska börsnoterade företagen tillhandahåller någon form av miljöinformation. Då vår undersökning baserar sig på de företag som är noterade på A-listan, betyder det att dessa företag är bland de ekonomiskt största företagen i Sverige.

I vårt sökande efter monetär miljöinformation i årsredovisningarna och de separata miljöredovisningarna har vi funnit att många företag ger uttryck för olika sätt att visa och övertyga sin legitimitet på. Detta framgår på det sätt som företagen presenterar sin miljöverksamhet och sin miljöpåverkan på. Många företag skriver om hur viktigt det är att ta ett socialt ansvar då samhället påverkas av företagets aktiviteter. De ger uttryck för att visionen om att skapa en hållbar varaktig utveckling, för framtiden hör ihop med ekonomisk tillväxt.

Ett företag anger att ”.....ett globalt företag måste bekräfta sin legitimitet genom allt sitt handlande och visa ansvarstagande även i svåra affärsbeslut.....”. SAS är ett av de företagen som påtalar att företagets miljöarbete även påverkar företagets image och att detta i förlängningen påverkar börsvärdet. Ett företag som redovisar sitt miljöarbete, till skillnad från ett företag som inte arbetar med miljöfrågor, kan påverka en intressent till att företa en investering i företaget. Litteraturen ger också uttryck för att miljöarbete kan medföra positiva effekter för företaget. Jakobsson & Jakobsson (1998) menar att en investering vars syfte är att reducera föroreningar i vissa fall kan leda till en ökad goodwill.

När det gäller att uppnå legitimitet kan vi tydligt se att företagen tagit fasta på några av de strategier som vi presenterade i teorisamlingskapitlet. En av strategierna är att utbilda eller informera intressenterna om att intentioner finns för förbättring av företagets prestationer, vilket företagen gör genom att exempelvis redogöra för sin miljöpolicy och sina miljömål. En annan strategi är att redovisa positiva miljöaspekter för att avleda uppmärksamheten från de negativa. När vi gått igenom alla företagens årsredovisningar och separata miljöredovisningar märker vi att en del företag är mycket positiva i sitt sätt att redovisa miljö. Vi kan naturligtvis inte avgöra om detta är för att avleda uppmärksamhet från något sämre. Vi tycker att många företag uttrycker besparingar eller kostnadsminskningar på något sätt.

9 Slutsatser

Vår undersökning visar att A-listans börsföretag till övervägande del redovisar miljöinformation och att mer än en tredjedel redovisar miljö i monetära termer. Tidigare studier utförda inom miljöredovisning och redogjorda för i problemdiskussionen, har visat att förekomsten av miljöinformation i företagens årsredovisningar i hög grad fokuserar på allmän miljöfakta och endast ett fåtal företag redovisar finansiella fakta. Detta innebär att företagen idag både redovisar miljöinformation i större utsträckning och att allt fler företag använder sig av monetära miljöbegrepp.

För att en finansiell intressent lätt ska kunna orientera sig och kunna göra jämförelser, bör företagen samla sin monetära miljöinformation i årsredovisningen där övrig finansiell information finns. De flesta företagen i undersökningen som redovisar monetär information redovisar den i årsredovisningen, dock tydliggör väldigt få företag den i räkenskaperna. Vi anser att om miljön särredovisas i balansräkningen, resultaträkningen eller i noterna blir det tydligare för en finansiell intressent. Beloppen som redovisas är förhållandevis små, men det är viktigt att förmedla vilken risk som föreligger för en finansiell intressent då förväntad inkomst och risk är grundläggande för investeringsbeslut.

Miljöredovisningen i företagen ger oss inte den helhetsbild som vi efterfrågar, en helhet där jämförelser blir lättare att göra och som ger en mer rättvisande bild av miljöredovisningen i företagen. Då företagen i större utsträckning redovisar positivt laddade miljöbegrepp, föranleder det oss att undra om företagens miljöredovisning verkligen ger en rättvisande bild.

Ett ökat intresse för aktiemarknaden har medfört att aktieägare har ett ökat behov av information om framtida risker i företagen. Då företag med stor miljöpåverkan har ett större behov av att uppnå acceptans i samhället behöver de legitimera sin verksamhet i större utsträckning och därför redovisa mer miljöinformation.

Vår undersökning visar att fokuseringen på att använda monetära termer ligger i de företag som har miljöfarlig verksamhet. Då dessa enligt lag måste ha tillstånd för att bedriva sin verksamhet, borde också dessa vara de företag som står för den största miljöpåverkan. Miljörisker i dessa företag borde därmed också vara större och därför redogöras för på ett tydligare sätt. Jämförbarhet är en viktig aspekt både vad det gäller jämförelser mellan företag och över tiden. För att informationen ska kunna jämföras mellan företag är det viktigt att lika händelser redovisas på ett identiskt sätt.

För att en ökad jämförbarhet mellan företagen ska uppnås bör företagen utforma sin miljöredovisning likartat. EG rekommendationens syfte är just att samordna miljödefinitioner för att företagen ska kunna jämföras sinsemellan. EG-rekommendationens definitioner överensstämmer idag i stort med litteraturens och

andra organisationers begrepp, på detta viset är det inte några direkta nyheter som presenteras. Rekommendationen kan komma att bidra till en ökad jämförbarhet både beträffande miljödefinitionerna och miljöinformation i förvaltningsberättelsen. Eftersom rekommendationen anger hur företagen ska redovisa dessa, bidrar den till en större möjlighet för jämförelse företagen emellan. Många av de svenska börsnoterade företagen kan redan idag sägas redovisa sina miljöaspekter i enlighet med EG-rekommendationen och detta är kanske inte så underligt då företagen följer EGs bolagsrättsdirektiv. Detta anser vi är positivt då det skulle ge ett införande av EG-rekommendationen en smidig entré samtidigt som det skulle vara relativt lätt för företagen att redovisa i enlighet med den.

9.1 Förslag till vidare studier

När en integration av miljön är genomförd och den har blivit en naturlig del av företagets årliga finansiella rapporter, har intressenterna lyckats med sina påtryckningar. När den tiden kommit är det troligt att intressenternas påtryckningar så småningom avtar med den följd att företagen kanske förlorar en del av sitt intresse för miljöfrågor. Frågan är även vad som händer när konjunkturer svänger eller om ekonomin av andra skäl i ett företag försvagas. Det är viktigt att påtryckningar kontinuerligt sker från intressenter och samhället då risken finns att företagets intresse för miljöfrågor avtar om inga påtryckningar finns. Det skulle därför vara intressant att se hur miljöredovisningen fortsätter att utvecklas i framtiden. Till exempel om fler rekommendationer utformas och om EG-rekommendationen kommer att införlivas i Sverige hur och om den då i praktiken kan bidra till en mer jämförbar miljöredovisning.

Källförteckning

Publicerade källor

Andersen, Ib. (1998) *Den uppenbara verkligheten*. Studentlitteratur.

Bergström, Sören & Catasús, Bino & Ljungdahl, Fredrik (1998) *Miljöredovisning*. Liber ekonomi.

Carle, Henrik & Rolén, Annica (1995) "Miljörapportering i finansiella termer". *Balans*, Nr 4, 1995, s. 34-41.

Clarkson, Max B E (1995) "A Stakeholder Framework for Analyzing and Evaluating Corporate Social Performance". *Academy of Management Review*, vol 20, 1995, s. 92-117

Eriksson, Lars Torsten & Wiedersheim-Paul, Finn (1997) *Att utreda, forska och rapportera*. Liber Ekonomi. Upplaga 5:1.

Flening, Birgit (1999) *Årsredovisningslagens miljökrav*, Ekerlids förlag

Gray, Rob & Owen, Dave & Adams, Carol (1996) *Accounting & Accountability*. Prentice Hall Europe

Halvorsen, Knut (1992) *Samhällsvetenskaplig metod* Studentlitteratur.

Hendriksen, Eldon S, van Breda, Michael F (1992) *Accounting Theory*. Irwin. Femte upplagan.

Holme, Magne Idar & Solvang, Bernt Krohn (1997) *Forskningsmetodik – Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Studentlitteratur. Andra upplagan

Jakobsson, Jonna & Jakobsson, Åsa (1998) *Fem steg mot miljöredovisning*. Adebe Miljötryck AB.

Larsson, Lars-Olle (1997) *Miljöledning Miljörevision Miljöredovisning*. Ekerlids förlag. Andra tryckningen.

Ljung, Anders O (1992) *Intressentstrategier*. Ekonomiska Forskningsinstitutet.

Ljungdahl, Fredrik (1995a) "Miljörapportering i svenska börsbolags årsredovisningar 1990-93". *Balans*, Nr 3, 1995, s. 32-37

- Ljungdahl, Fredrik (1995b) *Miljöredovisning i svenska börsbolag – en analys av aktuell praxis och redovisningsteoretiska implikationer*. Licentiatavhandling, Lund.
- Ljungdahl, Fredrik (1996) ”Svårigheterna med att miljöredovisa i finansiella termer”. *Balans*, Nr 10, 1996, s. 22-27
- Ljungdahl, Fredrik (1999) *Utveckling av miljöredovisning i svenska börsbolag – praxis, begrepp, orsaker*. Lund University Press.
- Lundahl, Ulf & Skärvad, Per-Hugo (1992) *Utredningsmetodik för samhällsvetare*. Studentlitteratur.
- Moneva, Jose M & Llena, Fernando (2000) ”Environmental disclosures in the annual reports of large companies in Spain” *The European Accounting Review*, vol 9, 2000, s. 7-29
- Nationalencyklopedin multimedia 2000 plus (2000)
- Pettersson, Gertrud (1998) *Att skriva rapporter*.
- Revisionsprocessen (2001) *FARs samlingsvolym*, FAR Förlag AB.
- Roberts, R W (1992) ”Determinants of Corporate Social Responsibility Disclosure: An Application of Stakeholder Theory” *Accounting, Organizations and Society*, vol 17 nr 6, s. 595-612.
- Schaltegger, Stefan & Figge, Frank (1998) *Environmental Shareholder Value*. Internet edition.
- Schaltegger, Stefan & Burritt, Roger (2000) *Contemporary Environmental Accounting*. Greenleaf Publishing Limited.
- Schroeder, Richard G, & Clark, Myrtle W (1998) *Accounting Theory*. John Wiley & Sons, Inc.
- Smith, Dag (2000) *Redovisningens språk*. Studentlitteratur. Andra upplagan.
- Thomasson, Jan (1998 & 2000) *Extern redovisning och finansiell analys*. Liber AB. Upplaga 10:1.
- Thomasson, Jan & Arvidson, Per & Lindquist, Hans & Larson, Olov & Rohlin, Lennart (1999) *Den nya affärsredovisningen*. Liber Ekonomi. Upplaga 11:1.
- Westermarck, Christer (1999) *Miljöredovisning*. Tholin & Larssons förlag.
- Westermarck, Christer (2000) *Den nya bokföringslagen m m*. Norstedts Juridik AB.

Lagar, BFN:s uttalande, Offentliga utredningar och rekommendationer

EG kommissionens rekommendation (2001) *Redovisning, värdering och lämnande av upplysningar när det gäller miljöaspekter i företags årsbokslut och förvaltningsberättelser.*

Fédération des Experts Comptables Européens (juli 2000) *Towards a generally accepted framework for environmental reporting*

International Accounting Standards (2001) *Framework for the Preparation & Presentation of Financial Statements*

Miljöbalken (1998:808)

SOU 1996:103 Miljöbalken, en skärpt och samordnad miljölagstiftning för en hållbar utveckling.

UNEP (1994) *Company Environmental Reporting. A Measure of the Progress of Business & Industry Towards Sustainable Development.*

Årsredovisningslagen (1995:1554)

Årsredovisningar

ABB
Akzo Nobel
Allgon
Assa Abloy
AssiDomän
Astra Draco
Atlas Copco
Autoliv
Avesta Polarit
Axfood
Beijer
Bergman & Beving
Bilia
Boliden
Bure Equity
Cardo
Consilium
Electrolux
Elekta
Ericsson
Esselte
Finnveden
Föreningsparbanken
Gambro
Getinge
Gunnebo
Haldex
Hexagon
Holmen

Hufvudstaden
Höganäs
Industrivärlden
JM
Kinnevik
Lindex
Munksjö
NCC
Nobel Biocare
Nokia
Nordea
Norsk Hydro
Pharmacia
SAS
SCA
SEB
SHB
SKF
SSAB
Sandvik
Sapa
Sardus
Scandiaconsult
Scania
Scribona
Seco Tools
Securitas
Skandia
Skanska
Stora Enso
Swedish Match
Syngenta
Telia
Ticket
Trelleborg AB
Volvo
WM-Data
Wihlborgs
Ångpanneföreningen

Elektroniska källor

www.investor.se

www.om.se

www.tietoenator.se

www.TV4.se

Kartläggning av "A-listans mest omsatt" börsföretag Bilaga 1a

Företag	Miljöinfo i årsredo- visningen	Anger tillst- pliktig verk- samhet	Publicerad separat miljöredovisn	Miljö i monetära termer
ABB	Ja		Ja	Ja
Assa Abloy	Ja	Ja		Ja
AssiDomän	Ja	Ja		Ja
Astra Zeneca	Ja		Ja	Ja
Atlas Copco	Ja	Ja		
Autoliv	Ja			
Electrolux	Ja	Ja		
Ericsson	Ja	Ja	Ja	Ja
FS-Banken	Ja		Ja	
Gambro	Ja	Ja		Ja
Holmen	Ja	Ja	Ja	Ja
Industrivärlden	Ja	Ja		
Investor				
Kinnevik	Ja	Ja		
Nokia	Ja		Ja	
Nordea				
OM				
Pharmacia	Ja			Ja
SCA	Ja	Ja	Ja	Ja
SEB	Ja			
SHB	Ja			
SKF	Ja	Ja	Ja	Ja
SSAB	Ja	Ja		Ja
Sandvik	Ja	Ja		
Scania	Ja	Ja	Ja	Ja
Securitas				
Skandia	Ja		Ja	
Skanska	Ja		Ja	Ja
Stora Enso	Ja	Ja	Ja	Ja
Swedish Match	Ja	Ja		
Telia	Ja		Ja	Ja
Volvo	Ja	Ja	Ja	Ja
WM-Data				

Kartläggning av "A-listans övriga" börsföretag

Bilaga 1b

Företag	Miljöinfo i årsredo- visningen	Anger tillst- pliktig verksamhet	Publicerad separat miljöredovisn	Miljö i monetära termer
Akzo Nobel	Ja	Ja		Ja
Allgon	Ja			
Avesta Polarit	Ja			
Axfood	Ja			
Beijer	Ja			
Bergman & Be	Ja	Ja		
Bilia	Ja	Ja		
Boliden	Ja	Ja	Ja	Ja
Bure Equity				
Cardo	Ja	Ja		
Consilium	Ja	Ja		
Elekta	Ja			
Esselte				
Finnveden	Ja	Ja		Ja
Getinge	Ja			
Gunnebo	Ja	Ja		
Haldex	Ja	Ja		Ja
Hexagon	Ja	Ja		Ja
Hufvudstaden	Ja			
Höganäs	Ja	Ja		Ja
JM	Ja			
Lindex	Ja			
Munksjö	Ja	Ja		
NCC	Ja	Ja	Ja	
Nobel Biocare	Ja	Ja		
Norsk Hydro	Ja	Ja		Ja
SAS	Ja	Ja	Ja	Ja
Sapa	Ja	Ja		
Sardus	Ja	Ja		
Scandiacon	Ja			
Scribona				
Seco Tools	Ja	Ja		Ja
Syngenta	Ja			
TV4	Ja			
Ticket				
Tietoerator				
Trelleborg AB	Ja	Ja	Ja	Ja
Wihlborgs	Ja			
Ångpannefören	Ja			